

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELEYE KARŞI

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI 2018 YILI RAPORU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI, İŞKENCEYE VE DİĞER ZALIMANE, GAYRIİNSANÎ VEYA KÜÇÜLTÜCÜ MUAMELE VEYA CEZAYA KARŞI BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİNE EK İHTİYARİ PROTOKOL HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE KİŞİLERİN ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILDIĞI YERLERE DÜZENLİ ZİYARETLER YAPMAK ÜZERE OLUŞTURULAN SİSTEMİ İFADE EDER

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELEYE KARŞI

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI 2018 YILI RAPORU

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI, İŞKENCEYE VE DİĞER ZALİMANE, GAYRİİNSANİ VEYA KÜÇÜLTÜCÜ MUAMELE VEYA CEZAYA KARŞI BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİNE EK İHTİYARİ PROTOKOL HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE KİŞİLERİN ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILDIĞI YERLERE DÜZENLİ ZİYARETLER YAPMAK ÜZERE OLUŞTURULAN SİSTEMİ İFADE EDER.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE
EŞİTLİK KURUMU

**İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELEYE KARŞI
ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI
2018 YILI RAPORU**

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Adres: Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00 | Faks: +90 312 422 78 99
www.tihek.gov.tr | baskanlik@tihek.gov.tr

YAPIM

Ajans Düş Pınarı

Adres: Birlik Mh. 456 Cd. No:1/5 Çankaya/ANKARA
Genel Ağ: www.duspinari.com
E-posta: bilgi@duspinari.com

Baskı Yeri ve Tarihi Ankara, 2019

Baskı ve Cilt:

© Raporda yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiç bir ortamda alıntı yapılamaz.

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / 6

GİRİŞ / 11

01. BÖLÜM / 12

- 1.1. İşkence ve Kötü Muamele / 14
- 1.2. OPCAT Hakkında / 14
- 1.3. Ulusal Önleme Mekanizması olarak TIHEK / 15

02. BÖLÜM / 18

- 2.1. Ceza İnfaz Kurumları / 21
- 2.2. Nezarethaneler / 22
- 2.3. Geri Gönderme Merkezleri / 24
- 2.4. Psikiyatri Merkezleri / 25

03. BÖLÜM / 28

- 3.1. Çocuk Evleri / 30
- 3.2. Bakım Merkezleri / 32
- 3.3. Geçici Barınma Merkezleri / 33
- 3.4. Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri / 34

04. BÖLÜM / 36

- 4.1. Ziyaretler / 38
- 4.2. Raporlar, Tavsiyeler ve Takip / 40
  - 4.2.1. Raporlar / 40
  - 4.2.2. Tavsiyeler / 42
  - 4.2.3. Takip / 43
- 4.3. Başvurular / 44
  - 4.3.1. Başvurulara İlişkin Sayısal Veriler / 44
  - 4.3.2. İhlal İddialarının Konulara Göre Dağılımı / 45
- 4.4. Örnek Kararlar / 46
  - 4.4.1. 18.07.2018 tarih ve 2018/ 83 sayılı D.E.Ö. Kararı / 46
  - 4.4.2. 30/11/2018 tarih ve 5504505 sayılı H.A. Kararı / 48
  - 4.4.3. 05/12/2018 tarih ve 5604609 sayılı S.G. Kararı / 48
  - 4.4.4. 27.11. 2018 tarih ve 2018/ 103 sayılı Y.S. Kararı / 49
- 4.5. Farkındalık Arttırma Faaliyetleri / 50
- 4.6. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde İşbirliği / 53
  - 4.6.1. Ulusal Düzeyde İşbirliği / 53
  - 4.6.2. Uluslararası Düzeyde İşbirliği / 55
- 4.7. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları / 56

EK Bölüm OPCAT / 58

SUNUŞ

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK); insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere 2016 yılında kurulmuştur. TIHEK, insan haklarının ve insan onurunun korunmasını en temel değer olarak kabul etmekte ve kendisine verilen görev ve yetkileri bu çerçevede yürütmektedir.

İşkence ve kötü muameleden korunma hakkı, bütün insanlara hiçbir ayırım gözetmeksizin tanınmıştır. Hem ulusal mevzuatımız hem de taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde

mutlak olarak yasaklanan işkence ve kötü muamelenin önlenmesi için Ülkemiz “İşkenceye Sıfır Tolerans Politikası” izleyerek bu konuda etkili bir şekilde mücadele etmedeki kararlılığını ortaya koymuştur.

Uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini bağdaştırarak insan hakları alanında öncülük etmeyi gaye edinen TİHEK, ulusal önleme mekanizması olarak, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlere haberli veya habersiz ziyaretler düzenleyerek buralarda tutulanların insan haysiyetine uygun bir şekilde muamele görmesini ve temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını güvence altına almayı hedeflemektedir. Özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin, bu kurumlarda kötü muamele ve istismara karşı korunması, ulusal mevzuatımız ve uluslararası belgelerde tanınan hak ve özgürlüklerinden faydalanabilmesi için Ulusal Önleme Mekanizması olarak TİHEK önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda Kurumumuz, 2018 yılı boyunca, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ceza infaz kurumlarına, emniyet müdürlüklerine ve jandarma komutanlıklarına bağlı nezarethanelere, geri gönderme merkezlerine, ruh ve sinir hastalıkları hastaneleri ile psikiyatri servislerine; kişilerin koruma altına alındığı çocuk evlerine, bakım merkezlerine, geçici barınma merkezlerine ve huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine izleme ziyaretleri gerçekleştirmiş ve raporlar hazırlamış, ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında yapılan 500’den fazla başvuruyu incelemiştir.

İşkence ve kötü muameleyle mücadele kapsamında hazırlanan bu rapor ile alıkonulma yerlerine 2018 yılında yapılan ziyaretler neticesinde edinilen tespit ve gözlemler bir araya getirilerek, bu kurumların genel bir resminin ortaya çıkartılması sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece, bir yanda özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin haklarının daha etkili bir şekilde nasıl koruna bileceği, ilgili kurum ve kuruluşların ne gibi ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmeye çalışılırken diğer yandan ilgili idarelerin alıkonuların şartlarını daha iyi hale getirmek için aldığı önlemlere de yer verilmiştir.

Yukarıda zikredilen görevlerimiz temel alınarak hazırlanan İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele 2018 Yılı Raporumuzda, dikkat çekilen ilk husus ceza infaz kurumlarında aşırı kalabalıklaşmaya bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel sorunlardır. Bununla beraber; bazı ceza infaz kurumlarında görev yapan personel ile özgürlüğünden mahrum bırakılanlar arasında gözlemlenen olumlu iletişim ziyaret raporlarımızda sıklıkla yer almıştır.

Kurumumuzun nezarethaneler bağlamında değerlendirmesi ise; gerek işkence ve kötü muamelenin önlenmesi gerek personelin haksız ithamlardan korunmasında önemli bir rolü olan kamera takip sistemlerinin etkinliği üzerine olmuştur. Ayrıca, 2018 yılı boyunca yapılan ziyaretler; nezarethanelerde hijyen konusuna daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bütün nezarethanelerde özgürlüğünden mahrum bırakılanların mahremiyetinin korunmasına önem verilmesi, ayrıca bir emniyet müdürlüğünde tutulan çocuklara oyuncaklar verilmesi iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmiştir.

Geri gönderme merkezlerinde dikkat edilmesi gerektiği değerlendirilen önemli konulardan biri ise sağlığa erişim hakkının eksiksiz biçimde sağlanmasıdır. Bu bağlamda sağlık kayıtlarının düzenli ve detaylı tutulması da önemli ve dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bununla beraber, geri gönderme merkezlerinin engelliler dahil bütün özgürlüğünden mahrum bırakılanlara sağlık açısından insan onuruna uygun barınma koşulları sağladığı

görülmüş; burada kalanlara Psiko-sosyal destek hizmetlerinin etkili bir şekilde verildiği tespit edilmiştir.

Psikiyatri merkezlerinde ise, doğası gereği kötü muamele ve istismara açık olan kontrol yöntemleri, bütün ziyaretlerde titizlikle incelenmiştir. Bu bağlamda kontrol yöntemlerini uygulayan bütün personele eğitimler verilmesi üzerinde önemle durulmuştur. Üzerinde durulan diğer bir husus ise, rehabilitasyon programı kapsamında hastalara yönelik spor faaliyetlerinin arttırılması olmuştur. Ziyaret edilen hastane ve servislerde, kontrol yöntemleri hakkında personele düzenli eğitim verilmesi, ailelerinin hastanın tedavi sürecine dahil edilerek düzenli olarak bilgilendirilmesi ve hastalara ev izni verilmesi ise iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmiştir.

Kişilerin koruma altına alındığı yerler bağlamında ise; çocuk evlerinde kalan değerli çocuklarımızın eğitim hakkından daha da etkili bir şekilde faydalanabilmesi için bir takım ek önlemlerin alınmasının uygun olacağı; ayrıca bu kurumlarda çalışan personelin eğitimine özel ihtimam verilmesi gerektiği konularına değinilmiştir. Çocuk evlerinde; çocuklarımızın gelişimleri için faydalı olarak değerlendirilen çok sayıda aktivite bulunması ise olumlu görülmüştür.

Engelli bireylere yatılı hizmet veren bakım merkezlerinde, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi için benimsenen mevzuat çerçevesinde merkezlerde kötü muamele vakalarının önlenmesine ilişkin daha proaktif bir yol izlenmesine ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu bireylerin tutulduğu merkezlerin fiziksel koşullarının bu kişilerin özel ihtiyaçlarına karşılık verecek şartları taşıması gerektiği her zaman göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olduğunun altı çizilmiştir. Bununla beraber, bu merkezlerde engeli olan bireylerin zamanlarını nitelikli geçirebileceği sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılma imkanı sağlanmasının, ayrıca yetişmiş bir personel profili bulunmasının, engelli bireyle rin insan haklarının korunmasında önemli etkileri olduğu değerlendirilmiştir.

Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle Ülkemiz, insani bir karar olarak açık kapı politikası uygulamıştır. Savaştan kaçan milyonlarca kişiye ev sahipliği yapan ülkemizde, geçici koruma statüsüne sahip bu insanların bir kısmı geçici barınma merkezlerinde barındırılmaktadır.

Bu merkezler, alıkonulma koşulları, özgürlüğünden mahrum bırakılanlara yönelik muameleler, idare ve personel ile özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla ilişkiler açısından en yüksek standartlara sahip alıkonulma merkezi türlerinden birini oluşturmaktadır. Bu noktada Türkiye’nin diğer ülkelere rol model konumunda olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Kurumumuzun ziyaret ettiği kurumlar arasında huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri de bulunmaktadır. Ziyaretlerimiz göstermiştir ki yaşlılara yönelik hizmet veren bu kurumlarımızın sistemleri iyi bir şekilde işlemekte; buralarda iyi yaşam koşulları, sağlık ve bakım hizmetleri ile faaliyetlere ve merkez yönetimine katılma imkanları bulunmaktadır. Ancak; kurumsal bakım hizmetlerinin yanında yaşlıların toplum içerisinde ve kendi evlerinde yaşamını sürdürebilmesinin sağlanmasına yönelik alternatif politikaların geliştirilmesine de ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele 2018 Yılı raporunun son bölümünde Kurumumuzun ulusal önleme mekanizması olarak bir yıl boyunca gerçekleştirdiği ziyaretler, hazırladığı

raporlar ve işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında aldığı başvurular ve paydaşlarla işbirliği başta olmak üzere yürüttüğü bütün faaliyetlere yer verilmiştir. Böylece, yalnızca alıkonulma yerlerinde şeffaflığın sağlanmasına değil, aynı zamanda ulusal önleme mekanizması olarak Kurumumuzun paydaşlar ve toplum nezdinde görünürlüğüne katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Gerek alıkonulma merkezlerine ilişkin hazırlanan İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele 2018 Yılı Raporumuz, gerek bundan sonraki çalışmalarımız ile ülkemizde insan haklarının korunmasına ve kötü muameleyle mücadele edilmesine katkı sağlamayı temenni ediyoruz.

Süleyman ARSLAN

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı

GİRİŞ

Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından Türkiye’de kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlerin durumlarının ortaya konulması, bu merkezlerde insan haklarına ve hak temelli yaklaşıma uygun ileriye dönük çözüm önerileri getirilmesi ve kimi merkezlerdeki iyi uygulama örneklerinin diğer kurumlara rehberlik etmesi amacıyla ele alınmıştır. Bu açıdan rapor, hem tespit hem de öneriler ihtiva eden iki yönlü bir nitelik arz etmektedir.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun, Kurumun görevlerini düzenleyen 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının “k” bendinde “Cumhurbaşkanlığına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele ve ayrımcılıkla mücadele alanlarında yıllık raporlar hazırlamak” Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu rapor TİHEK tarafından mezkur görevin ifası kapsamında yazılmıştır.

Raporda yer verilen ve değerlendirmeye esas teşkil eden veriler muhtelif kaynaklardan elde edilmiştir. Bu çerçevede; TİHEK’in ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında gerçekleştirdiği ziyaretler ile raporları

başta olmak üzere çalışmalarını esnasında elde ettiği bilgi ve belgeler, kamu kurum ve kuruluşlarından resmi yazıyla elde edilen bilgi ve belgeler, ulusal ve uluslararası nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının (STK) çalışmalarından edinilen çıktılar, tarafı olduğumuz uluslararası kuruluşların rapor ve değerlendirmeleri raporun yazımı esnasında başvurulan kaynaklar olmuştur.

Türkiye’de kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ve koruma altına alındığı yerlerde insan haklarının genel durumunu ortaya koyma amacını da güden bu rapor, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, işkence ve kötü muamelelerin önlenmesinde ulusal önleme mekanizmasının rolünün arka planına yer verilecek, ikinci bölümde, ülkemizdeki alıkonulma merkezlerinin genel durumuna değinilecek, üçüncü bölümde, kişilerin koruma altına alındığı yerlere ilişkin tespit ve gözlemler paylaşılacak, son bölümde ise, TİHEK’in ulusal önleme mekanizması görevi doğrultusunda işkence ve kötü muameleyle mücadele kapsamında 2018 yılı boyunca yaptığı faaliyetlere yer verilecektir. Özellikle kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlere ilişkin yapılan tespit ve gözlemler ile iyi uygulama örnekleri bu merkezlerdeki bütün hususlardan ziyade ortak ve öncelikli olarak değerlendirilenleri yansıtmaktadır.

01

İŞKENCE VE KÖTÜ
MUAMELENİN ÖNLENMESİ
BAĞLAMINDA ULUSAL
ÖNLEME MEKANİZMASI

BÖLÜM

1.1. İşkence ve Kötü Muamele

İşkence yasağı, uluslararası hukukun emredici kurallarından biri olup 1987 tarihli İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile bu yasağa hiçbir durumda istisna getirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Zira Sözleşme'nin 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasında; "Hiçbir istisnai durum, ne harp hali ne de bir harp tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez." denilmektedir.

İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1/1 maddesinde işkence şöyle tanımlanmaktadır:

"Bu Sözleşmenin amaçları bakımından "işkence" terimi, bir kişi üzerinde, bir kamu görevlisi ya da resmi sıfatla hareket eden bir başka kimse tarafından veya onun teşviki, rızası ya da onayı ile o kişiden ya da üçüncü bir kişiden bilgi yahut itiraf elde etmek, o kişinin ya da üçüncü bir kişinin işlediği veya işlediğinden şüphelenilen bir eylemden dolayı onu cezalandırmak ya da o kişiyi ya da üçüncü kişiyi korkutmak veya yıldırma için ya da herhangi bir tür ayrımcılık dolayısıyla, kasıtlı biçimde uygulanan, fiziksel veya ruhsal ağır acı veya ıstırap veren herhangi bir eylemi ifade etmektedir. Bu, kanuna uygun yaptırımların doğasında bulunan veya arızı biçimde ortaya çıkan acı veya ıstırapı içermez."

İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 16/1'inci maddesinde ise; işkence derecesine varmayan ve bir kamu görevlisi ya da resmi sıfatla hareket eden bir başka kimse tarafından veya onun teşviki, rızası ya da onayı ile gerçekleştirilen eylemler zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza, yani kötü muamele olarak kabul edilmiştir. Sözleşme, işkence düzeyine varmayan bu tür eylemlerin, işkenceden farklı olarak, kasıtlı ve belirli bir amaca yönelik olmasını bir unsur olarak aramamıştır. Bununla birlikte, işkencede olduğu gibi kötü muamelede de kamu gücüyle hareket edilmesi gerektiği görülmektedir. Dolayısıyla, kamu gücüyle hareket edilen hallerde, kasit ve amaç söz konusu olmasa da kötü muamele gündeme gelebilecektir.

1 BM İşkenceye Karşı Komite, Genel Yorum 2, para.3.

2 Türkiye Sözleşmeyi 1988 yılında onaylamıştır.

Öte yandan, devletlerin işkence ve kötü muameleyi önleme yükümlülüklerine ilişkin olarak İşken Ceye Karşı Komite, 2 No.lu Genel Yorumunda, işkence ve kötü muamele arasındaki tanımsal eşğin çoğu zaman net olmadığını, uygulamada kötü muameleyi önleme yükümlülüğünün, işkenceyi önleme yükümlülüğü ile örtüştüğünü ve iki yükümlülüğün büyük ölçüde paralellik arzettiğini, bu yükümlülüklerinin bölünmez, birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili olduğunu ifade etmiştir.¹ Dolayısıyla, tanımsal farklılıklardan bağımsız olarak, işkence ve kötü muamele ile mücadeleyi bir bütün olarak ele almak gerekmektedir.

1.2. OPCAT Hakkında

İşkence ve kötü muamele yasağı, esasen İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, önce 1948 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 5'inci maddesiyle, daha sonra 1950 tarihli Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesi ve 1966 tarihli BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7'nci maddesiyle hüküm altına alınmıştır. Ancak uluslararası toplumda, sadece işkence ve kötü muameleyi yasaklayan mevcut insan hakları mekanizmalarının işkence ve kötü muamele ile mücadelede yeterli olmadığı görüşünün hakim olmaya başlamasının ardından, işkence faillerinin yargılanmasını ve cezalandırılmasını temin edecek ulusal ve uluslararası ceza hükümleriyle, cezasızlıkla mücadele ederek işkenceyi önlemek üzere İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 1984 yılında kabul edilmiş ve 1987 yılında yürürlüğe girmiştir.²

İlerleyen süreçte; işkence ve kötü muamele yasağı ihlalleri gerçekleşmeden önce harekete geçmek, işkencenin gerçekleşebileceği kamusal denetimden uzak kapalı alıkonulma yerlerinde düzenli olarak incelemeler yapılmasını sağlamak üzere bir uluslararası mekanizma kurulması, böylelikle işkence ve kötü muamele ile daha etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için çalışmalar yürütülmeye devam edilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri-insani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) kabul edilmiştir.

2006 yılında yirincinci devlet tarafından onaylanmasının ardından yürürlüğe giren OPCAT, işkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezanın önlenmesi için, özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin alıkonuldukları yerlere, bağımsız ulusal ve uluslararası organlar tarafından gerçekleştirilecek düzenli bir önleyici ziyaret sistemi kurulmasını öngörmüştür. Protokol'ün öngörüsüne göre işkenceyi uygulayanlar alıkonulma merkezlerinde, kendilerini etkin izlemenin ve sorumluluk alanının dışında güvende hissedebilmektedirler. Oysa ki, işkence mutlak bir biçimde yasaklanmıştır. Bu bağlamda OPCAT, işkence ve kötü muamelenin önlenmesine ilişkin yeni ve gerçekçi bir yaklaşım ortaya koyarak alıkonulma mekânları ne kadar şeffaf olursa o kadar az suistimalin gerçekleşeceği öngörüsüne dayanmaktadır.

Protokol'ün 3 ve 7'nci maddeleri, işkencenin ulusal düzeyde önlenmesi için Taraf Devletlere, Protokole katılımı izleyen bir yıl içerisinde bağımsız ulusal önleme mekanizmasının idame edilmesi, atanması veya kurulması yükümlülüğü getirmektedir.

Ulusal önleme mekanizmalarının temel amacı, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlık dışı muamele veya cezaya karşı korunması bakış açısıyla bu kişilere yönelik muameleleri incelemektir. Protokol, ulusal önleme mekanizması sıfatını haiz kurumlar ile bu kurumların yetkililerine kişilerin kendi isteği dışında özgürlüğünden mahrum bırakıldığı tüm mekânlara haberli veya habersiz ulaşabilme, izleme ve ziyaret yapma yetkisi öngörmektedir. Yine bu amaçla tüm alıkonulanlarla izole olarak görüşme ve konuya ilişkin tüm bilgi ve belgelere erişimi mümkün kılmaktadır.

Protokol'e göre, ulusal önleme mekanizması sisteminin etkili ve verimli çalışması için bazı niteliklere asga-

ri olarak sahip olması şarttır. Buna göre oluşturulacak mekanizmanın asgari olarak;

- ◆ Kanun ya da Anayasa düzeyinde görevlendirilme ve yetkilendirilme,
- ◆ İşlevsel bağımsızlık ve çalışanların bağımsızlığı,
- ◆ Ulusal önleme mekanizması bağlamında görevlendirilecek personelde çoğulculuğun sağlanması,
- ◆ Yeterli mali kaynağın sağlanması,
- ◆ Ulusal önleme mekanizması kurulması sırasında Paris İlkeleri'nde öngörülen prensiplere riayet edilmesi,
- ◆ Haberli ve habersiz ziyaret yetkisi ve ziyaret etmek istedikleri yerleri seçme serbestisi,
- ◆ Özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla doğrudan doğruya ya da gerek görülüyorsa çevirmen eşliğinde veya konuyla ilgili bilgi verebileceğine inandığı başka herhangi bir kişiyle özel olarak görüşme,
- ◆ Her türlü bilgi ve belgeye erişim,
- ◆ Tüm alıkonulma merkezlerine ve bunların binalarına ve tesislerine engel olmadan erişme,
- ◆ Önleme Alt Komitesi ile temas kurma, ona bilgi verme ve AltKomite ile bir araya gelme hakkı³ vb. nitelik ve yetkilere sahip olması gerekir.

1.3. Ulusal Önleme Mekanizması olarak TİHEK

OPCAT, ana sözleşmesi olan İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin, cezasızlıkla mücadele etmeyi amaçlayan ve önceleyen, dolayısıyla ihlaller gerçekleştikten sonraki sürece odaklanan sisteminden farklı olarak önleyici bir sistem getirmektedir. Bu önleyici yaklaşımın bir sonucu olarak, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları yerlere düzenli ziyaretler gerçekleştiren ve ulusal düzeyde faaliyet

³ "11. maddede belirtilen görevine uygun çalışmalarını kolaylaştırmak için Taraf Devletler:

- (a) Alt Komitenin ülkelerine girişlerine ve bu Protokolün 4. maddesinde tanımlanan alıkonulma mekânlarına ulaşmalarına izin verir;
- (b) Alt Komitenin, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilerin işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezadan korunmalarını güçlendirmek için alınması gereken tedbirleri ve ihtiyaçları değerlendirmek için talep edeceği tüm ilgili bilgiyi sağlar;
- (c) Alt Komite ve ulusal önleme mekanizmaları arasındaki ilişkiyi teşvik eder ve kolaylaştırır;
- (d) Alt Komitenin tavsiyelerini inceler ve olası yürütme tedbirleriyle ilgili Alt Komiteyle diyaloga girer."

yürüten mekanizmalar oluşturulması öngörülmüştür. OPCAT, öngördüğü önleyici ziyaret sistemiyle, ulusal mevzuatta işkence ve kötü muameleyi yasaklayan ve cezalandıran düzenlemelerle sağlanamayan düzeyde bir koruma getirmekte, işkence ve kötü muamelenin meydana gelmesine engel olmayı amaçlamaktadır.

2011 yılında OPCAT'in onaylanmasından önce ülkemizde de işkence ve kötü muameleyle mücadele etmeye yönelik mevzuat hükümleri bulunmakla ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 94'üncü maddesiyle işkence suç olarak tanımlanmış bulunmakla birlikte, OPCAT ile öngörülen düzenli ziyaretleri gerçekleştirecek bağımsız bir önleme mekanizması oluşturulması ancak 30.06.2012 tarihli ve 6332 sayılı Kanun ile kurulan Türkiye İnsan Hakları Kurumunun 28.01.2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 09.12.2013 tarihli, 2013/5711 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla; "İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol'de öngörülen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere ulusal önleme mekanizması olarak belirlenmesiyle mümkün olmuştur.

Daha sonra TIHEK, 6701 sayılı Kanun ile insan onurunu temel alarak insan haklarını korumak ve geliştirmek, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınmasını sağlamak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesini temin etmek görevlerinin yanı sıra işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması işlevini yerine getirmekle görevlendirilmiştir. Ulusal önleme mekanizması görevi, 6701 sayılı Kanunda açıkça zikredilmiş⁴ ve Kurumun üç temel işlevinden biri olarak belirlenmiştir. Böylece Paris İlkeleri ve Protokol hükümlerinin öngördüğü kanunilik şartı yerine getirilmiştir.

TIHEK, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz bir kurumdur. 6701 sayılı Kanun, Kurumun karar organı olan İnsan Hakları ve Eşitlik Kuruluna (Kurul) "Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula

emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz" hükmüyle TIHEK'in bağımsızlığını güvence altına almıştır.⁵

TIHEK'e ilgili mevzuat çerçevesinde OPCAT ile uyumlu bir şekilde şu görev ve yetkiler verilmiştir:

- ◆ Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere, önceden izin almaksızın, haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek.
- ◆ Ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletme, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.
- ◆ Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemek, incelemek ve bunların örneklerini almak, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almak, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlerde inceleme yapmak ve gerekli tutanakları düzenlemek, kötü muameleyle maruz kaldığı iddia edilen kişi ya da kişilerle görüşmek.
- ◆ İşkence ve kötü muamele ile mücadele etmek ve bu konuda çalışmalar yapmak.
- ◆ Görev alanıyla ilgili mevzuat çalışmalarını izlemek, değerlendirmek, bunlara ilişkin görüş ve önerilerini ilgili mercilere bildirmek.
- ◆ Cumhurbaşkanlığına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere, işkence ve kötü muameleyle mücadele alanlarında yıllık raporlar hazırlamak.
- ◆ Kamuoyunu bilgilendirmek ve farkındalık oluşturmak.
- ◆ Gerek görüldüğünde görev alanına ilişkin özel raporlar yayımlamak.
- ◆ Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurumları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların alıkonulma merkezlerine

⁴ 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (ı) bendine göre Kurum, "İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) hükümleri çerçevesinde yerine getirilecektir". Kanunun 2'nci maddesinin 1'inci maddesinin (k) bendine göre ulusal önleme mekanizması, "İşkenceye ve Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi" ifade etmektedir.

⁵ 20.04. 2016 tarih ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m. 10.

gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek.

- ◆ Alanındaki uluslararası kuruluşlarla ilgili mevzuat dâhilinde işbirliği yapmak.
- ◆ İşkence ve kötü muameleyle mücadele alanında faaliyet yürüten kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmak.
- ◆ Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.

6701 sayılı Kanunun 9'uncu maddesinin 2'nci fıkrasıyla kamu kurum ve kuruluşları ile görevlilerinin ulusal önleme mekanizması ziyaretlerinde gerekli yardım ve kolaylığı göstermeleri hükme bağlanmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Kurumun ziyaretlerini kolaylaştırmak ve taleplerini geciktirmesinin yerine getirmek zorundadırlar. Kanunun 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca Kurumun talep ettiği bilgi ve belgelerin 30 gün içerisinde verilmesi zorunludur. Uyarıya rağmen, haklı bir nedensizliğin 30 gün içerisinde talep edilen bilgi ve belgelerin iletilmemesi durumunda ilgili kişi ve kuruluşlara idari para cezası uygulanması mümkündür.

Bu çerçevede ilgili kurum ve kuruluşlar, ulusal önleme mekanizmasına:

- ◆ Alıkonulma yerlerinin sayısı, türü, özellikleri ve nerede bulunduğuna ilişkin bilgileri edinebilmesini,
- ◆ Alıkonulma yerlerinde tutulan kişilerin sayısı, yapılan muamele dâhil kişilerin alıkonulma koşullarına ilişkin bilgileri edinebilmesini,
- ◆ Bütün alıkonulma yerlerine ve bu yerlerin eklenti ve bölümlerine girebilmesini,
- ◆ Özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerle ve bilgi sağlayabileceği düşünülen ilgili diğer kişilerle tanık bulunmaksızın doğrudan doğruya

ve gerekli görüldüğünde bir çevirmen eşliğinde şahsen özel görüşme yapabildiğini,

- ◆ Ziyaret etmek istediği yerleri ve görüşme yapmak istediği kişileri seçebilme özgürlüğüne sahip olmasını,
- ◆ Alıkonulma yerlerine, işkence, kötü muamele ve gayriinsani veya küçük düşürücü davranış ve cezaları önlemeyi amaçlayan broşür, belge asma, Kurum tarafından hazırlanan her türlü belgenin alıkonulanlara dağıtılmasını sağlamakla yükümlüdürler.⁶

TIHEK, ulusal önleme mekanizması kapsamındaki görevlerini yerine getirirken insan hakları temelli yaklaşım çerçevesinde; bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, eşitlik ve farklılıklara saygı, kanunlara ve tarafı olunan insan hakları sözleşme ve protokollerine uygunluk, bütüncül ve çoğulcu yaklaşım, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, şeffaflık ve hesap verilebilirlik, mahremiyete saygı ve kişisel verilerin korunması, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, makul sürede, geciktirmeksizin karar verme gibi ilkeleri esas almaktadır.⁷

⁶ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 24.11.2017 tarih ve 30250 sayılı Resmi Gazete, m. 95/2.

⁷ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 95/1.

02.

TÜRKİYE'DE
ALIKONULMA
MERKEZLERİ

BÖLÜM

OPCAT'in 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre "Her bir Taraf Devlet, işbu Protokol uyarınca, bir kamu makamının verdiği emre binaen ya da kamu makamının teşviki veya rızası ya da bilgisi dahilinde, yargı yetkisi ya da denetimi altında bulunan kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları ya da bırakılabilecekleri herhangi bir yerin (bundan sonra alıkonulma merkezi olarak anılacaktır) 2. ve 3. maddelerde atıfta bulunan mekanizmalar tarafından ziyaret edilmesine izin verir." Aynı maddenin 2'nci fıkrasına göre "İşbu Protokol'ün amaçları bakımından özgürlüğünden yoksun bırakma herhangi bir adli, idari veya diğer bir makamın emri üzerine kişinin kendi iradesi ile ayrılmasına izin verilmeyen kamusal ya da özel alıkonulma yerlerinde tutulması, hapsedilmesi veya yerleştirilmesi anlamına gelir."

Özgürlüğünden mahrum bırakılanlara mümkün olan en geniş korumayı sağlamak için Protokolün 4/1'inci maddesinde alıkonulma merkezleri oldukça geniş bir şekilde tanımlanmıştır. Ancak yine de bir yerin ya da kurumun alıkonulma merkezi olarak tanımlanabilmesi için 2 temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bun-

lar; kişilerin kendi özgür iradeleriyle söz konusu mekanı terk edememesi ve alıkonulmanın kamu gücü ile bağlantılı olmasıdır.

Alıkonulma merkezlerini ayrıntılı bir şekilde listeleyen bir tanımın yapılması kaçınılmaz olarak bu mekanların kapsamını ve ziyaret sistemini dar ve kısıtlayıcı bir çerçeveye indirgeyecektir. Bununla birlikte bazı kurumlar doğal olarak OPCAT'te yer alan "alıkonulma merkezi" tanımını içerisinde yer almaktadır. Bunlar, polis merkezleri veya askeri kurumlarda bulunan gözaltı merkezleri/ nezarethaneler, ceza infaz kurumları, havalimanlarında ve sınır geçiş noktalarında bulunan alıkonulma yerleri, geri gönderme merkezleri, psikiyatri kurumları, idari gözaltı yerleri, mahpusların transferlerinde kullanılan tüm araçlardır. Yine de işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele kapsamında alıkonulma merkezlerinin bunlarla sınırlı olmadığı her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Ülkemizde kamusal ya da özel kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlere ilişkin sayısal veriler şu şekildedir:

Tablo 1: Alıkonulma Merkezlerine İlişkin Veriler

Alıkonulma Merkezleri	Merkezlerin Bağlı veya İlişkili olduğu Kurumlar	Hizmet Veren Kurum Sayısı (2018)	Kapasitesi*
Ceza İnfaz Kurumları	Adalet Bakanlığı	452	213.186
Nezarethane	Emniyet Müdürlükleri	3.288	
Nezarethane	Jandarma Komutanlıkları	2.009	
Geri Gönderme Merkezleri	İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	24	16.116
Psikiyatri Merkezleri ⁸	Sağlık Bakanlığı	287	5.231
TOPLAM		6.060	

⁸ Psikiyatri Merkezleri; Türkiye'de psikiyatrik teşhis almış bireylerin tedavilerinin yatılı yapıldığı kamuya ait bölge hastaneleri, üniversite ve genel hastanelerinin yataklı servisleri ile özel hastanelerin yataklı servislerini kapsayan şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır.

* Bu bölüm, bu merkezlerde alıkonulan kişi sayısını değil yalnızca merkezlerin kapasitesini göstermektedir.

6701 sayılı Kanun, TİHEK'e özgürlüğünden mahrum bırakılanların buldukları yerlere ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında ziyaret etme yetkisi vermiştir. Bu kapsamda 2018 yılında TİHEK, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ceza infaz kurumlarına, emniyet müdürlüğü ve jandarma komutanlığına bağlı nezarethanelere, geri gönderme merkezlerine ve psikiyatri merkezlerine ziyaretler düzenlemiştir.

2.1. Ceza İnfaz Kurumları

15 Temmuz gecesi FETÖ/PDY silahlı terör örgütü tarafından Anayasal düzeni yıkararak, seçilmiş Cumhurbaşkanını, Meclis ve Hükümeti ortadan kaldırmak amacıyla demokrasiye karşı silahlı darbe teşebbüsünde bulunulmuştur. Bunun sonucu olarak gerçekleşen tutuklama işlemleri nedeniyle ceza infaz kurumlarında kalabalıklaşma olgusuyla karşılaşmıştır.

Aşırı kalabalıklaşma (overcrowding) dünyanın her yerinde,⁹ ceza infaz kurumlarında yaşanan ciddi bir sorun olup¹⁰ çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilmektedir. Aşırı kalabalıklaşma diğer fiziksel koşullardan daha sık rastlanan ve etkileri itibarıyla diğer koşulları da etkileme riski daha yüksek bir olgudur.¹¹ İşkencenin Önlenmesi Derneği (APT) alıkonulma koşulları arasında aşırı kalabalıklaşmanın diğer tüm koşullardan daha önemli olduğunu; çünkü diğer koşullar üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir.¹² Bu sebeple kalabalıklaşma probleminin “hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarının etkin yönetimi bakımından, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine önemli bir sorun yarattığı” görülmektedir.¹³ Bu sebeple kalabalıklaşma probleminin “hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarının etkin yönetimi bakımından, cezaevi

idarelerine ve ceza adaleti sistemine önemli bir sorun yarattığı” görülmektedir¹⁴ ve çoğu kez aşırı kalabalıklaşmanın olumsuz etkileri neticesinde tutulma koşullarının insanlık dışı ve aşağılayıcı olduğunu gözlemlediğini aktarmıştır.¹⁵

Türkiye’de bulunan 452 adet ceza infaz kurumunda 250.000’den fazla mahpus bulunmaktadır.¹⁶ Ziyaretler sırasında ceza infaz kurumlarında 15 Temmuz 2016 tarihindeki hain darbe girişimi sonrasında yoğunluk yaşandığı, bununla birlikte meselenin çözümü için yere yatak konulması, odalara ranza eklenmesi gibi geçici tedbirlere başvurulabildiği görülmüştür.¹⁷

CPT, aşırı kalabalıklaşma sorununun aşılması noktasında pek çok ülke uygulamasının aksine ceza infaz kurumu sayısını artırmayı kalıcı bir çözüm olarak görmekte, hatta bazı ülkelerde ceza infaz kurumu sayısı arttıkça mahpus sayısının da arttığını hatırlatmaktadır. Bu tür geçici yöntemler yerine Komite, ceza infaz kurumuna gönderilen kişi sayısını kısıtlamak veya düzenlemeye ilişkin politikaların geliştirilmesinin çok daha önemli katkılar sağlayacağını ifade etmektedir.¹⁸ Bu kapsamda gözetim dışı ceza seçeneklerinin gözden geçirilmesi gerekmekte olup bu husus Komite tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: “Böyle durumlarda, cezaevlerine gittikçe artan oranda para aktarılması çözüm sağlamaz. Bunun yerine, tutukluluk ve mahkûmiyet ile ilgili mevcut yasaların ve uygulamaların ve yürürlükte olan gözetim dışı ceza seçeneklerinin de gözden geçirilmesi gereklidir. Bakanlar Komitesinin cezaevlerinin kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusundaki enflasyon konulu R(99) 22 sayılı tavsiyesinde ortaya konulan yaklaşım da zaten budur. CPT bu önemli metinde ortaya konulan ilkelerin üye devletler tarafından uygulanaca-

⁹ Türkiye Adalet Akademisi (TAA), İnsan Haklarını Anlamak İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı, 3. Baskı, Ankara: TAA Yayınları, 2014, s. 92.

¹⁰ Birleşmiş Milletler, bölgesel farklılıklara rağmen Mahpusları İslahına İlişkin Asgari Standart Kuralların uygulanması açısından aşırı kalabalıklaşmanın küresel çapta bir engel ve zorluk haline dönüştüğünü ifade etmektedir. UNODC, Addressing the Global Prison Crisis Strategy 20152017, Vienna, s. 2.

¹¹ AIHM, “Hungary must take measures to improve the problem of widespread overcrowding in prisons”. Press Release. ECHR 077(2015), s. 3.

¹² APT, Monitoring Places of Detention A Practical Guide for NGOs, Poland, OSCE, p. 105.

¹³ Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 Sayılı Tavsiye Kararı.

¹⁴ CPT, 2. Genel Rapordan Alıntı [CPT/Inf (92)3], prg.46.

¹⁵ CPT, 7. Genel Rapor’dan alıntı [CPT/Inf (97) 10], prg. 13.

¹⁶ Veriler, Adalet Bakanlığının 23.11.2018 tarihli yazısından alınmıştır.

¹⁷ Ankara Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti, prg. 8; Maltepe 3 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti, prg. 74.

¹⁸ CPT, 7. Genel Rapor’dan alıntı [CPT/Inf (97) 10], prg. 14.

ği ümit edilmektedir. Bu tavsiyenin uygulanışı Avrupa Konseyi tarafından yakından takip edilmelidir.¹⁹

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cezaevlerinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 Sayılı Tavsiye Kararı, ceza infaz kurumlarının aşırı kalabalıklaşması ile mücadeleyi ve kurum mevcudunun azaltılmasını amaçlayan tedbirlerin; “suç ve suça yönelmenin önlenmesini, etkin yasa uygulamasını, kamu güvenliği ve bunun korunmasını, ceza ve tedbirlerin bireyselleştirilmesini ve mahkûmların yeniden topluma kazandırılmasını amaçlayan tutarlı ve rasyonel bir suç politikasına yönelik olması gerektiğini” vurgulamaktadır.²⁰

TİHEK, ceza infaz kurumlarına gerçekleştirdiği ziyaretler neticesinde farklı iyi uygulama örnekleri ile de karşılaşmıştır. Ziyaret gerçekleştirilen bir çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumunda hobi bahçesi olduğu ve özgürlüğünden mahrum bırakılan çocuk ve gençlerce hobi bahçesinde yapılan etkinliklerin oldukça olumlu karşılandığı, yapılan birebir görüşmelerde özgürlüğünden mahrum bırakılanların bahçe ile uğraşmanın kendilerini dinlendirdiğini, bu vesileyle enerjilerini atabildiklerini, bahçeyle ve bahçeye ekilenlerle uğraşmalarının kendilerini mutlu ettiğini dile getirmişler ve özgürlüğünden mahrum bırakılanların bahçeyle uğraştıkları sırada keyif aldıkları gözlemlenmiştir.²¹ CPT'ye göre tutukevlerindeki mahkûmların günün makul bir kısmını (sekiz saat veya daha fazla) hücreleri dışında, belirli amacı olan ve değişen faaliyetler yaparak geçirmeleri hedeflenmelidir.²² Bu tür açık hava aktivitelerinin özgürlüğünden mahrum bırakılanların psikolojileri üzerinde oldukça pozitif etkiler yarattığı bilinmektedir. Yeterli sayı ve nitelikte faaliyet yapılmaması herhangi bir mahpus açısından zarar verici olmasının yanında fiziksel faaliyete ve entellektüel uyarılmaya ekstra ihtiyaç duymaları sebebiyle çocuklar için çok daha zararlıdır.²³ Ceza infaz kurumunda hobi bahçesi bulunması,

özgürlüğü kısıtlanan çocuk ve gençlere açık havada belirli bir amaca yönelik faaliyette bulunma imkanı sağlandığından örnek bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

Ziyaretlerde gözlemlenen diğer bir olumlu husus ise mahpuslar ve ceza infaz personeli arasında geliştirilen yapıcı ilişkilerdir. CPT'ye göre insani bir ceza infaz kurumu sisteminin temel taşı, mahpuslarla ilişkilerinde doğru yaklaşımın ne olması gerektiğini bilen, işini sadece bir görev değil meslek olarak gören, iyi seçilmiş ve eğitilmiş ceza infaz kurumu personeli olmuştur.

Ceza infaz kurumu personelinin gerçekten profesyonelce davranması için, bir yandan güvenlik ve iç düzen konularına dikkat ederken, diğer yandan mahpuslarla ilişkilerinde ölçülü ve insani bir biçimde davranmaları gerekmektedir. Geliştirilecek yapıcı ve olumlu ilişkiler, sadece kötü muamele riskini azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda kontrol ve güvenliği de artıracaktır.²⁴ Nitelikli gerçekleştirilen ziyaretlerde personel eksiklikleri ve kimi zaman fiziksel koşulların yetersizliğine karşın ceza infaz kurumu idareci ve personelinin çoğu kez özverili bir biçimde çalıştıkları, özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla iyi ilişkilere sahip oldukları gözlenmiştir.²⁵

2.2. Nezarethaneler

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı kapsamında kötü muamelenin önlenmesi için nezarethaneler ve özgürlüğün kısıtlandığı yerlerde kameralı takibin etkili bir şekilde kullanılması, standardize edilerek yaygınlaştırılması ve denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁶

Bu kapsamda; kamera kayıtları, başta gözaltı merkezleri olmak üzere bütün alıkonulma yerlerinde; caydırma, koruma, güvenlik ve hesap verilebilirlik gibi farklı amaçlarla kullanılabilir. Bu kapsamda Yakala-

¹⁹ CPT, 11. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (2001) 16], para. 28.

²⁰ Avrupa Konseyi. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 Sayılı Tavsiye Kararı, Giriş.

²¹ İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, prg. 59.

²² CPT, 2.Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], prg. 47.

²³ CPT, 9.Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (99) 12], prg. 31.

²⁴ CPT, 11. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (2001) 16] prg. 26.

²⁵ TİHEK, Maltepe 3 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Raporu, prg. 60; Ankara Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu Raporu, prg. 52.

²⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, Kötü Muamelenin Önlenmesi, Faaliyet 2.1.

ma, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 11/g maddesinde yer alan "Gözaltına alınan kişilerin yaşama haklarını koruyucu gerekli önlemler alınarak, bu amaçla ilgili gözetlenebilir. Gözetleme işlemi teknik imkânlar ölçüsünde kayda alınabilir" ile 23/i maddesinde bulunan "İfade işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılabilir" hükümleri, koruma, önleme, güvenlik ve şeffaflığın sağlanması bakımından gözaltındaki kişilerin nezarethanelerde tutulduklarında ve ifadeleri alınırken kamerayla kayıt altına alınmasına cevaz vermektedir. Bununla birlikte nezarethane ziyaretleri sırasında Emniyet Müdürlüklerine bağlı merkezlerde nezarethaneleri izleyen kamera sistemlerinin düzgün çalıştığı; ancak ifade odalarının izlenmesine ilişkin birtakım sorunların bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu sorunlar; ifade odası bulunmadığından elektronik kayıt sistemi olmayan bürolarda ifade alınması²⁷, ifade alma odasında hiç kamera bulunmaması²⁸, kamera alınması veya kamera sistemlerindeki arızaların giderilmesi için yapılan ihalelerin tamamlanmasının uzun zaman alması²⁹ ya da elektrik kesildiğinde jeneratör bulunmaması nedeniyle kameraların kayıt yapamaması³⁰ şeklinde tezahür edebilmektedir. Bu gibi durumlarda personelin gerekli güvenceleri sağlamak adına ifade alma sürecinde tripod ile kamera kurma gibi yöntemlere başvurduğu da gözlemlenmiştir.³¹ CPT'ye göre polis tarafından alınan ifadelerin elektronik (ses ve/veya video) olarak kaydedilmesi, gözaltına alınan kişilerin kötü muameleye maruz kalmasını önleyecek ek bir önlemdir. Böyle bir imkan sayesinde görüşme sürecinin tam ve özgün bir kaydı tutulabilmekte ve böylece herhangi bir kötü muamele suçlaması durumunda araştırma yapmak kolaylaşabilmektedir. Bu durum, hem polis tarafından kötü muameleye maruz kalan kişilerin, hem de fiziksel olarak kötü muamele yaptıkları veya psikolojik baskı uyguladıkları yönünde haksız suçlamalara

maruz kalan polis memurlarının faydasıdır. Polis görüşmelerinin elektronik olarak kaydedilmesi, özgürlüğünden mahrum bırakılanın daha sonra bazı itiraflarda bulunduğunu reddetmesi olasılığını da azaltmaktadır.³² Bu nedenle gözaltı merkezlerinde ifade alınan yerlerde sürekli kayıtta olan bir kamera bulunması, ifade alma sürecinin baştan sona ulusal mevzuata ve uluslararası standartlara uygunluğunun temin edilebilmesi ve anılan sürecin tümüyle denetlenebilir olması bakımından önem arz etmektedir.³³

Nezarethanelere ilişkin dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise hijyen konusudur. CPT, polis nezaretinin prensip gereği göreceli olarak kısa süreli olduğundan emniyet birimlerindeki fiziksel şartların, bireylerin uzun süreli kalacağı diğer alıkonulma merkezlerindeki kadar iyi olmasının beklenemediğini, ancak yine de bazı temel fiziksel şartlara uyulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda bütün nezarethanelerin temiz olması ve nezarete gece kalmak zorunda olan kişilere temiz şilte ve battaniye verilmesi gerekmektedir.³⁴ Ziyaret sırasında nezarethanelerin fiziksel koşullarının genel olarak iyi olduğu ve bütün nezarethanelerde özgürlüğünden mahrum bırakılanlara verilmek üzere yeterli sayıda battaniye bulundurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte merkezlerdeki battaniyelerin hijyen şartlarını taşımadığı anlaşılmıştır.³⁵ Bu merkezlerdeki genel eğilim, battaniyelerin on beş günde bir yıkanması şeklinde olmaktadır. Nezarethanelerde tutulan kişilerin sürekli değiştiği göz önünde bulundurulduğunda; genel hijyen koşullarından bağımsız olarak bu mekanlarda bulaşıcı hastalık riskinin ortaya çıkması olasıdır. Söz konusu risk, konuyla ilgili gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, her bir kişiye ilk girişinde temiz battaniye verilmesine hassasiyet gösterilmesinde fayda olacağı değerlendirilmektedir.³⁶

²⁷ TIHEK, Erzurum Emniyet Müdürlüğü ve Erzurum Adliyesi Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 111.

²⁸ TIHEK, Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg.49.

²⁹ TIHEK, Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg.92; Samsun Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 38.

³⁰ TIHEK, Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 32.

³¹ TIHEK, Erzurum Emniyet Müdürlüğü ve Erzurum Adliyesi Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 111.

³² CPT, 12. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (2002) 15] prg. 36.

³³ TIHEK, Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 94.

³⁴ CPT, 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], prg. 42.

³⁵ TIHEK, Samsun Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 100.

³⁶ TIHEK, Erzurum Emniyet Müdürlüğü ve Erzurum Adliyesi Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg.107.

TIHEK, izleme ziyaretleri sırasında iyi uygulama örnekleriyle de karşılaşmaktadır. İşkence ve kötü muamelelerin önlenmesi amacıyla gözaltı merkezlerinin elektronik kamera sistemleriyle izlenmesi önemli bir güvence olmakla birlikte özgürlüğünden mahrum bırakılanların mahremiyetinin korunması için bir takım güvencelerin sağlanması da bir o kadar önemlidir. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğinin korunması için kameraların özgürlüğünden mahrum bırakılanların tuvalet ve banyo ihtiyacını giderdiği bölümleri görmeyecek şekilde yerleştirilmesi veya bu kısımların bulanıklaştırılması gerekmektedir. Ziyaretler esnasında gözaltı merkezlerinin nezarethanelerinde mahremiyetin sağlandığı tespit edilmiştir. Bundan başka, özgürlüğünden mahrum bırakılanların kamera kaydının alınmasına ilişkin açıkça bilgilendirilmesi de önemli bir güvence teşkil etmektedir. Özellikle Jandarma Komutanlığına bağlı nezarethanelerde, özgürlüğünden mahrum bırakılanlar tarafından görülecek şekilde hücrelerin 24 saat izlendiğine ilişkin olarak duvarlara bilgilendirme yazısı yerleştirilerek kişilerin bilgilendirildiği ve haklarının güvence altına alındığı gözlemlenmiştir.³⁷

Bir diğer iyi uygulama ise emniyet müdürlüğüne gelen çocuklara oyuncak verilmesi ve çocukların isterlerse oyuncakları beraberinde götürebilmesi olmuştur.³⁸ Bu husus BM çocuk haklarına dair sözleşme ve Anayasamızda yer verilen bir ilke olan “çocuğun üstün menfaati” ilkesini gözetilen bir uygulama olarak değerlendirilmiştir.

2.3. Geri Gönderme Merkezleri

Kurumumuzca ziyaret edilen geri gönderme merkezlerinde çocuk, engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu kadın, yabancı terörist savaşçı şüphelisi gibi pek çok hassas grubu da içeren kişilerin aynı anda tutulması, hizmetlerin sunumunda zorluklar doğurabilmektedir. Bu hususta hassas grupların özel ihtiyaçları dikkate alınarak

yeterli sayıda ve nitelikli personel tarafından hizmet verilmesi gerekmektedir.³⁹

Geri gönderme merkezlerinde dikkat edilmesi gerekli en önemli hususlardan biri sağlığa erişim hakkının eksiksiz biçimde sağlanmasıdır. Özgürlüğünden mahrum bırakılan mülteci, sığınmacı veya göçmenlerin kendi imkânları ile sağlık hizmetlerine erişim olanakları sınırlı olduğu için bu kişilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmalarının sağlanması çok önemlidir. Ayrıca, bu kişilerin geçmişte kötü muameleye maruz kalmış olma riskinin çok yüksek olduğu ve birtakım hassasiyetlere sahip olabilecekleri de göz önünde bulundurulduğunda, bedensel ve ruhsal sağlıkları için özel gereksinimlerinin sağlanması bir zorunluluktur.⁴⁰

Sağlık hizmetleri özgürlüğünden mahrum bırakılanların yalnızca bedensel rahatsızlıklarına değil ruhsal rahatsızlıklarına da yönelik olmalıdır. Bu anlamda özgürlüğünden mahrum bırakılanların ruhsal ve bedensel sağlıklarının, önceki travmatik deneyimlerden olumsuz yönde etkilenmiş olabileceği ve alışılmış kişisel ve kültürel ortamın kaybı ve geleceğe dair belirsizliğin depresyon öncesi belirtiler, anksiyete ve travma sonrası hastalıkların da içinde bulunduğu ruhsal bozukluklara yol açabileceği unutulmamalıdır.⁴¹

Geri gönderme merkezlerine gerçekleştirilen ziyaretlerde ruhsal rahatsızlıkları bulunan hastaların takibine dikkat edilmiştir. Halihazırda merkezlerin sağlık hizmetlerinin İl Sağlık Müdürlüklerinden geçici görevlendirme ile gelen personel tarafından yürütülmekte olduğu görülmüş⁴², bu polikliniklerin Merkez bünyesinde uygun bir sağlık kuruluşuna bağlı olarak işletilmesi durumunda bürokratik süreçlerin gecikmesinden kaynaklanan sağlık personeli açığının azalacağı öngörülmüştür. Bu doğrultuda, ilgili kurum ve kuruluşlara tavsiyede bulunulmuştur.⁴³ Kısa vadede ise Sağlık Bakanlığına bağlı doktorların belirli aralıklarla geri gönderme merkezlerine gelerek özgürlüğünden mahrum

³⁷ TIHEK, Samsun Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg.73.

³⁸ TIHEK, Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, prg. 67.

³⁹ TIHEK, Gaziantep Geri Gönderme Merkezi Ziyaret Raporu, prg. 95.

⁴⁰ APT and UNHCR, Monitoring Immigration Detention: Practical Manual, 2014, p. 159.

⁴¹ CPT, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) Standartları, (CPT/Inf/E (2002) 1 Rev. 2010) prg. 90.

⁴² TIHEK, Erzurum Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 781.

⁴³ TIHEK, İzmir Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 68.

bırakılanları genel kontrolden geçirmesinin önem arzettiği değerlendirilmiştir.⁴⁴

Geri gönderme merkezlerindeki sağlık hizmetlerinin sunulmasında kayıtların düzenli ve detaylı tutulması da önemli ve dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Bu anlamda merkezlerin sağlık servisinde verilen hizmetler kapsamında yapılan iş ve işlemlerin takibi ve şeffaflığa imkan verecek şekilde sağlık kayıt defterine detaylı bir biçimde işlenmesi gerektiği hatırlatılmıştır.⁴⁵ Bu bağlamda “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu” diğer adıyla İstanbul Protokolü’nün uygulanmasını temin etmek amacıyla alikonulma merkezlerinde görevli sağlık çalışanlarının hizmet içi eğitim müfredatlarında işkence ve kötü muamelenin önlenmesi konularına yer verilmesi ve eğitimin gerçekleştirilmesi için işbirliği yapılması ayrıca önem arz etmektedir.

Geri gönderme merkezlerine gerçekleştirilen ziyaretlerde, merkezlerin fiziksel koşullarının genel olarak iyi olduğu ve erişilebilirliğin sağlanması⁴⁶ için gerekli önlemlerin alındığı gözlemlenmiştir.⁴⁷

Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişinin temiz hava alma, yeme içme, ısınma, aydınlanma, yıkanma, temizlenme, uyuma ve egzersiz yapma gibi en basit insani ihtiyaçlarını karşılayabileceği şartların sağlanmaması, tutulan kişinin bedensel ve ruhsal sağlığı üzerinde önemli bir etki yapabilir. Tutulma mekânında bireye düşen alan miktarının azlığı bu şartları olumsuz etkileyebilir. Geri gönderme merkezlerine yapılan ziyaretlerde bu merkezlerin fiziksel koşullarının oldukça iyi olduğu, özgürlüğünden mahrum bırakılanların insani ve iyi koşullarda tutulduğu gözlemlenmektedir. Bundan başka, bu merkezlerde engelli bireyler için erişilebilirliği kolaylaştıran önlemler alındığı tespit edilmiştir.

Özgürlüğünden mahrum bırakılan engelli bireyler bakımından tutulma koşulları ile kişinin öznel durumu arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıkardığı maddi ve manevi (fiziksel ve psikolojik) sonuçların “insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele” düzeyine ulaşması mümkündür. Bu kapsamda ziyaret edilen geri gönderme merkezlerinde, engelli bireylerin özel ihtiyaçlarını karşılayacak odaların bulunduğu, bu bireylerin merkez içinde tek başına dolaşmasına imkan sağlayacak asansör gibi olanakların bulunduğu gözlemlenmektedir.⁴⁸

Ziyaret edilen merkezlerde karşılaşılan iyi uygulama örneklerinden bir diğeri ise özgürlüğünden mahrum bırakılanlara sunulan psiko-sosyal destek hizmetleridir. İfade edildiği üzere, çeşitli nedenlerle özgürlüğünden mahrum bırakılanlarda depresyon öncesi belirtiler, anksiyete ve travma sonrası hastalıkların da bulunduğu ruhsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir.⁴⁹ Psiko-sosyal destek biriminde görev yapan uzman personel, özel ihtiyaç sahiplerinin tespiti, takibi, sevki ve bunlara psikolojik destek vermek; çocuklar ile travma mağduru veya insan ticareti mağduru şüphesi olanlarla yapılan görüşmelere katılmak ve bu kişilere psikolojik destek sağlamakla görevlendirilmiştir. Ayrıca, merkezde kalan ve psikolojik destek almak isteyen bütün özgürlüğünden mahrum bırakılanlar, her hafta diledikleri takdirde psikolog ile görüşebilmektedir.⁵⁰

2.4. Psikiyatri Merkezleri

Psikiyatri merkezlerinde, kendisi veya başkası için tehlike teşkil eden özgürlüğünden mahrum bırakılanlara uygulanan fiziksel, mekanik veya kimyasal tespit, özgürlüğünden mahrum bırakma biçimlerinden biridir. Bu nedenle; özgürlüğünden mahrum bırakma kapsamında sağlanan bütün güvence ve usuller bunlara da uygulanmalıdır. Bir güvenlik önlemi olarak tespit, istisnai ve ancak son çare olarak başvurulabilecek bir önlemdir.⁵¹

⁴⁴ TİHEK, İzmir Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 69.

⁴⁵ TİHEK, Kayseri Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 54.; Erzurum Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 77.

⁴⁶ Erişilebilirlik, “binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını” ifade etmektedir. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği,

⁴⁷ TİHEK, Kayseri Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 52.; TİHEK, İzmir Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 22.

⁴⁸ TİHEK, İzmir Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 22.

⁴⁹ CPT, 19. Genel Rapor’dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], prg. 90.

⁵⁰ TİHEK, Gazi Antep Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 6364.

⁵¹ İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT), Approach of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment on the rights of persons institutionalized and medically treated without informed consent (CAT/OP/27/2), para. 9.

Zorlayıcı doğası ve potansiyel olarak istismar ve kötü muameleye yol açabileceğinden psikiyatrik teşhis almış bireylere uygulanan tespitin kullanımına özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Özgürlüğünden mahrum bırakılan ve psikiyatrik teşhis almış olan bireyler kırılabilir ve psikiyatrik teşhis almış olan bireyler kırılabilir bir konumdadır. Tespit uygulamasının istismara yol açma potansiyelinin yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda; kısıtlamanın ancak uygulanma kriterleri ile süresini, izleme, denetleme, gözden geçirme ve itiraz etme usullerini belirleyen katı bir çerçevede⁵² ve her zaman meşruluk, zorunluluk, ölçülülük ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Özgürlüğünden mahrum bırakılanlara tespit, kesinlikle cezalandırma veya personelin rahat etmesi amacıyla veya personel sayısının yetersiz kalması nedeniyle veya uygun bakım ve tedavi yerine uygulanmamalıdır. Nihai hedef her zaman kısıtlama araçlarının mümkün olduğunca kullanma sıklığının ve süresinin azaltılması ve bu yöntemlere başvurulmasının önlenmesi olmalıdır.⁵³

Tespit uygulanmasına ilişkin üzerinde dikkatle durulması gerektiği değerlendirilen bir diğer husus ise kısıtlama yöntemlerinin bu konuda eğitim almış personel tarafından uygulanmasıdır. Ziyaret edilen psikiyatri merkezlerinde özellikle hastalara tespit uygulama sürecine dahil olan güvenlik görevlilerinin bu konuda özel bir eğitim almadığı tespit edilmiştir.⁵⁴ CPT'ye göre kısıtlama, hastanın canının yanmaması, zarar görmemesi ve mümkün olduğunca onurunun korunması için her zaman dikkatli bir şekilde ve bu konuda eğitim almış personel tarafından uygulanmalıdır.⁵⁵ Ayrıca kısıtlama yapan personelin de zarar görmemesi bir o kadar önemlidir. Psikiyatri merkezlerindeki personel, agresif tutum sergileyen hastalara uygulanacak gerek fiziksel olmayan, gerekse elle kontrol teknikleriyle ilgili eğitim almalıdır. Böylesi becerilere sahip olmak, zor durum-

larla karşı karşıya kalındığında, personelin en uygun yanıtı seçmesini sağlayacak, böylelikle hastaların ve personelin zarar görme riski büyük ölçüde azalacaktır.⁵⁶ Bu nedenle tespit uygulamasını yapan ve kısıtlamaya yardımcı olan güvenlik görevlileri dâhil bütün personele, göreve başlamadan önce ve ihtiyaç duyuldukça bu konuda eğitim verilmesinin sağlanması gerektiği değerlendirilmektedir.⁵⁷

Bu merkezlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise mevcut spor ya da egzersiz programlarıdır. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan "Sağlıkta Kalite Standartları Hastane" adlı çalışmaya göre Kurumda alıkonulan hastaların psiko-sosyal gelişimleri için oluşturulmuş bir rehabilitasyon programı bulunmalıdır. Rehabilitasyon programı kapsamında fiziksel egzersizlerin yaptırılması da gerekmektedir.⁵⁸ CPT de psikiyatri merkezlerinde verilen tedavi hizmetlerinin sporu da içeren rehabilitasyon ve terapi çalışmalarından oluşan geniş bir yelpazede olması ve hastaların açık havaya çıkabilme imkanlarının sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Ziyaret edilen merkezlerde, hastaların günlük olarak açık havadan faydalandırıldığı, kendilerine sanat ve müzik faaliyetleri yaptırıldığı; ancak düzenli bir spor veya egzersiz programı oluşturulmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu merkezlerde spor faaliyetlerinin artırılması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği değerlendirilmiştir.⁵⁹

TIHEK, psikiyatri merkezleri ziyaretleri sırasında yalnızca tedavi gören kişinin değil, ailesinin de teşhis edilen hastalık ve hastaya nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmesi uygulaması ile karşılaşmıştır. Süreç içerisinde ailede hastalık sürecinden etkilenme veya mevcut psikiyatrik bir tablo varsa aile fertlerine de gerekli tedaviler verilmekte ve düzenli görüşmelere alınmaktadır.⁶⁰ Böylece yalnızca bireyin tedavi sürecine yanında, kişinin aile şiddetinden ve istismarından ko-

⁵² SPT, Approach of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment on the rights of persons institutionalized and medically treated without informed consent (CAT/OP/27/2), para. 9.

⁵³ CPT, Means of restraint in psychiatric establishments for adults (Revised CPT standards) (CPT/Inf(2017)6), para.1.2 ve 1.6.

⁵⁴ TIHEK, S.B.Ü. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Ziyareti Raporu, prg. 57.

⁵⁵ CPT, Means of restraint in psychiatric establishments for adults (Revised CPT standards) (CPT/Inf(2017)6), para.3.1.

⁵⁶ CPT, 8. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/inf (98) 12], prg. 47.

⁵⁷ TIHEK, S.B.Ü. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Ziyareti Raporu, prg. 123.

⁵⁸ Sağlık Bakanlığı, Sağlıkta Kalite Hastane (2019), s. 272.

⁵⁹ TIHEK, Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Raporu, prg. 106.

⁶⁰ TIHEK, Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Raporu, prg. 23.

runmasına da katkı sağlanabilmektedir. Ayrıca kişinin toplum içerisinde ve ailesiyle birlikte yaşamını nasıl sürdürdüğünü gözlemek amacıyla hastaya hafta sonları için ev izni verilebilmektedir.⁶¹ Bu itibarla, dış dünya ile temasın korunması kötü muamelenin önlenmesine yardımcı olmakta ve ruhsal engeli olan bireylerin daha az kısıtlayıcı bir çevrede tedavi görmesine imkân sağlanmaktadır.

Bir diğer iyi uygulama örneği ise psikiyatri servisinde görev yapan hemşirelere göreve başladıklarında tespit uygulanması dahil psikiyatri eğitimi verilmesidir. Ziyaret edilen bir merkezde klinikten sorumlu hemşirenin, belirli aralıklarla diğer hemşirelere ve yeni başlayan hemşirelere eğitim saati düzenlediği tespit edilmiştir.⁶² Psikiyatri kliniklerinde görev alan hemşirelerin

rutin hemşirelik görevleri dışında hastanın ilaçlarını almasını sağlamak, vücut gereksinimlerini karşılamak, terapötik iletişim sağlamak, hastalığına dair belirtileri gözlemek, normale uygun davranışlar sergilemesine yardımcı olmak, davranışlarını analiz etmek, gerek hastaya gerek hasta yakınlarına rehberlik sağlamak gibi ek görevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle psikiyatri kliniğinde görev yapan hemşirelere göreve başladıklarında psikiyatri eğitimi verilmesi olumlu görülmektedir. Bu uygulama hasta rehabilitasyonunu da kolaylaştırmaktadır.

⁶¹ TİHEK, S.B.Ü. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Ziyareti Raporu, prg. 93

⁶² TİHEK, Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Raporu, prg. 21.

03.

KİŞİLERİN KORUMA
ALTINA ALINDIĞI
MERKEZLER

BÖLÜM

İfade edildiği üzere, işkençe ve kötü muameleye karşı mümkün olan en geniş korumanın sağlanması için OPCAT'in 4'üncü maddesinde alıkonulma merkezleri oldukça geniş bir şekilde tanımlanmıştır. OPCAT'in 4'üncü maddesi; alıkonulma merkezi olarak kabul edilen kurumlara ek olarak, bir kamu makamının emri olmasa dahi kamu makamının rızası, onayı veya bilgisi dahilinde, kişilerin kendi istekleriyle ayrılamayabileceği diğer yerlere de ulusal önleme mekanizmalarının ziyaret düzenleyebilmesini gerektirmektedir.

6701 sayılı Kanununun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının j bendinde TİHEK'in yalnızca kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlere değil, aynı zamanda kişilerin

koruma altına alındıkları yerlere de ziyaretler yapabileceği düzenlenmiştir. Böylece, Kanun, önleyici ziyaretleri dar bir çerçeveden çıkartıp mümkün olduğunca geniş bir alana yaymaktadır. Bu da TİHEK'e geleneksel anlamda alıkonulma merkezleri olarak kabul edilen ceza infaz kurumları, nezarethaneler, psikiyatri hastaneleri gibi kurumlara ek olarak iradi olarak bulunsun veya bulunmasın, kamu gücüyle bağlantılı olarak, kişilerin koruma altına alındığı ve/veya kırılabilirlikleri nedeniyle istismar veya kötü muameleye maruz kalma riski altında bulunduğu kurumlara da ziyaret yapabilmeye, bu yerleri inceleyebilme, buralardaki kişilerle birebir görüşebilme yetkisi vermektedir.

Ülkemizde kamusal veya özel, kişilerin koruma altına alındığı yerlere ilişkin veriler şöyledir:

Merkez Türü	Bağlı olduğu Kurum	Sayı	Kapasite
Çocuk Evleri	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	1.192	6.786
Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	114	14.793
Bakım Merkezleri ⁶³	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetlere Bakanlığı	225	20.599
Geçici Barınma Merkezleri	İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	13	205.535
TOPLAM		1,544	247,713

Bu kapsamda 2018 yılında TİHEK, koruma altına alınan çocukların kaldığı çocuk evlerine, yaşlı kişilerin kaldığı ve/veya özel bakım ihtiyaçları olan yaşlıların bakımının yapıldığı huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine, zihinsel, ruhsal ve/veya fiziksel engellilere yatılı hizmet veren engelli bakım merkezlerine ve geçici koruma statüsünde bulunan yabancıların bulunduğu geçici barınma merkezlerine ziyaretler düzenlemiştir.

3.1. Çocuk Evleri

Çocuk bakım kuruluşları, ailelerin ya da çocukların bakımından sorumlu olan kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmedikleri durumlarda, haklarında bakım tedbir kararı bulunan çocukların toplum içinde yetiştirilmelerinin sağlanabilmesi amacıyla çocuklara yönelik koruyucu,

önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerinin yürütüldüğü kuruluşlardır.

Bütün çocukların eğitim hakkı, gerek uluslararası sözleşmeler gerek ulusal mevzuatımız yoluyla güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 61'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre "Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır." Anayasanın bu hükmü ile koruma altına alınan çocuğun gelişmesi ve topluma yararlı bir birey olarak kazandırılması için devletçe gerekli tüm hizmetlerin sunulması gerektiği ifade edilmiştir. Ziyaretler sırasında çocuk evleri idarelerinin uluslararası ve ulusal mevzuata uygun bir şekilde koruma altına alınan çocukların eğitim hakkından faydalanabilmeleri için gerekli önlemleri al-

⁶³ Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım Merkezlerine ilişkin veriler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmi web sitesinden alınmıştır.

diği gözlemlenmiştir. Gerek merkez idarecileri gerekse çocuklar ile yapılan görüşmelerde, çocukların eğitimine özel bir önem verildiği, etüt hocalarının ve gönüllülerin desteği ile çocukların eğitimine destek olunduğu ifade edilmiştir. Koruma altına alınan çocukların, hayatın her alanında güçlendirilebilmesi ve eğitim hakkından daha etkin faydalanabilmeleri için bir takım ek önlemlere ihtiyaç duyulduğu da değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalar, koruma altına alınan çocukların özellikle eğitim faaliyetleri bakımından akranlarına nazaran dezavantajlı bir konumda olduklarını, sosyal uyum düzeylerinin daha düşük olabildiğini ve okula devam konusunda sorunlar yaşayabildiklerini ortaya koymaktadır. Nitekim aileleri tarafından okula gönderilmemeleri, bu nedenle okuma yazma dahi bilmemeleri ya da akranlarının çok gerisinde olmaları gibi nedenlerle, bu çocukların okul ile bağ kurmalarında zorluklar yaşandığı, okula gitmekte ve eğitimlerine devam etmekte isteksiz olabildikleri, bu durumun sonucu olarak da akademik başarılarının düşük olabildiği bilinmektedir. Koruma altında bulunan çocukların, aileleri ile düzenli ve sağlıklı bir ilişki kurma imkânından mahrum oldukları da göz önünde bulundurulduğunda, okul gibi aile dışı kurumların bu çocukların gelişimi ve sosyalleşmeleri üzerindeki rolleri daha önemli hale gelmektedir. Bu çerçevede, koruma altındaki çocuklar ile okul arasında güçlü bir bağın kurulması ve çocukların eğitimlerine devam etmeleri konusunda teşvik edilmelerini sağlayacak önlemler alınması gerektiği değerlendirilmektedir.⁶⁴

Üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer husus ise bu merkezlerde görev yapan personelin eğitimidir. Yetişkin dönemden farklı olarak çocukluk döneminde yaşanan travmatik olay sonucunda çocuk bilincinin baş etme, çözüm veya savunma mekanizması yetersiz kalabilmektedir. Bu yetersizlik nedeni ile çocuğun psikolojik ve çevresel destek ile yaşadığı olayın üzerinde oluşturabileceği olumsuz tutum ve davranışların önlenmesi hedeflenmelidir. Bu hedef doğrultusunda çocuk ile doğrudan iletişim halinde olan kişinin çocuğa yaklaşım konusunda bilinçli olması gerekmektedir. Ziyaret edilen çocuk bakım kuruluşlarında ilgili kişilerin çocuğun iyileşme sürecini destekleyecek sosyal hayata uyum desteği verecek nitelikte eğitim almadıkları anlaşılmıştır.

Hizmet içi eğitim konularında; çocuğa yönelik tutum ve davranışlar, çocukluk dönemi genel özellikleri, psikolojik travma gibi konularda eğitim verilmesi önem taşımaktadır.⁶⁵ Bu şekilde personele çocuklara nasıl yaklaşmaları konusunda yol gösterilmesinin, yalnızca çocuğun iyileşmesi sürecine katkı sağlamasına yardımcı olması değil, olası kötü muamele vakalarının önlenmesinde de rol oynayacağı düşünülmektedir.

TİHEK, çocuk evi ziyaretlerinde sıklıkla iyi uygulama örnekleriyle de karşılaşmaktadır. Ziyaret edilen kuruluşlarda çocukların çeşitli faaliyetlere katılmasına önem verildiği gözlemlenmiştir. CPT'ye göre özgürlüğünden mahrum bırakılan çocuklara eğitim, spor, mesleki eğitim, rekreasyon ve diğer belirli amaca yönelik faaliyetler içeren kapsamlı bir program hazırlanmalıdır. Beden eğitimi söz konusu programın önemli bir parçası olmalıdır. Ziyaret edilen merkezlerde el sanatları, dikiş, nakış, resim, Kur'an eğitimi, bağlama kursu gibi çeşitli programlar yoluyla çeşitli sosyal faaliyetlerde bulunduğu gözlemlenmiştir.⁶⁶ Ayrıca çocukların sosyalleşmesinde etkin rol oynayan, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine katkıda bulunan voleybol, basketbol ve taekwondo, buz hokeyi, okçuluk gibi spor branşlarında bireysel ve takım çalışmaları yapılmakta, çocuklar haftada üç gün fitness hocası ile çalışabilmektedir.⁶⁷ Fiziksel aktivite ve spor hayatın her döneminde fiziksel ve ruhsal iyileşmeye destektir. Spor, çocuk ve gençlerde mutluluk, öfkeyi kontrol edebilme, saldırganlığı frenleme ve özgüvenli birey olabilmeye yardımcı olmaktadır. Ziyaret edilen kuruluşlarda spor faaliyetlerine önem verilmekte ve beden eğitimi branşında öğretmen bulunmaktadır. Çocuk gelişiminde önemli bir yeri bulunan spor faaliyetlerine özen gösterilmesi iyi uygulama olarak değerlendirilmiştir.

Bir diğer iyi uygulama örneği ise kampüs içerisinde kümes hayvanlarının beslenmesi olmuştur. Koruma altındaki çocukların bakımı, uzun vadede topluma uyum sorunları oluşması riskini azaltmak için özel çaba harcanmasını gerektirir. Ev, yuva, okul içinde kısıtlanan çocuklar, kapalı bir dünya algısı geliştirmekte, benzerlerine duyarsız, benmerkezci, bazen acımasız olabilmektedir. Bu nedenle çocuklara hayvanlarla iletişim içine girmelerinin onların duygusal erişkinlikte olduğu kadar topluma uyum sağlayan sosyal bir varlık olarak yetiş-

⁶⁴ TİHEK, Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, prg. 68.

⁶⁵ TİHEK, Miad Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, prg. 45.

⁶⁶ CPT, 9.Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (99) 12], prg. 31.

⁶⁷ TİHEK, Miad Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, prg. 54.

mesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çocuğun bilişsel gelişimi açısından önemli olan hayvan sevgisinin aşılınması amacı ile çocuk bakım kuruluşlarında, kampüs içerisinde bir bölümünün evcil hayvanlara ayrılmasının iyi bir uygulama örneği olduğu görülmüştür.⁶⁸

3.2. Bakım Merkezleri⁶⁹

Engelli bireyler, hayatları boyunca veya çok uzun dönemler bakım merkezlerinde kalabilmektedir. Bu kurumlarda engelli bireyler farklı biçimlerde kötü muamele görme riski altındadır.⁷⁰ İşkenceye Karşı Sözleşme başta olmak üzere pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde yer alan işkence ve kötü muamele yasağı engelli bireyleri de kapsamaktadır. Engelli Hakları Sözleşmesi ise bu sözleşmeleri tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir.⁷¹ Engelli Hakları Sözleşmesine göre, “Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deney tabii tutulmamalıdır. Taraf Devletler engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri alır.” Anılan sözleşmelere paralel şekilde başta Anayasamız olmak üzere engelli bireylerin kötü muameleden korunması ve hak ve hürriyetlerinden faydalanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bakım Merkezleri özelinde ise, Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği'nin 63'üncü maddesinde yer alan “Merkeze kabul edilen engelli bireylere karşı ihmal veya istismarı görülen, suç işleyen ya da suçu gizleyen merkez personeli hakkında merkez tarafından il müdürlüğüne bilgi verilmek zorundadır. Suç işleyen personel hakkında merkez tarafından bilgi verilmesi, bu durumun il müdürlüğü yetkililerince tespit edilmesi veya bu konuda ihbar ve şikayet gelmesi durumunda il müdürlüğünce yapılan değerlendirme

sonucunda ivedilikle adli ve idari soruşturma başlatılır. Suç işlediği şikayetiyle il müdürlüğüne bilgi verilen personel soruşturma sürdürüldüğü süre içinde işten çıkarılır. Soruşturma sonucunda aklanan personel görevine dönebilir.” hükmü ile bu tür merkezlerde kötü muamele iddiaları veya tespiti durumunda sürecin nasıl olacağı hükme bağlanmıştır. Ziyaret edilen bakım merkezlerinde; yapılan incelemeler ve sakinlerle doğrudan doğruya yapılan görüşmeler esnasında kötü muamele iddialarıyla karşılaşılma olmamakla birlikte bu merkezlerde kötü muamelelerin önlenmesi için daha proaktif bir yaklaşım benimsenmesine ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmiştir.⁷² Bu kapsamda özel bakım merkezlerinde kötü muamelelerin meydana gelmeden önlenmesi hususunda daha etkili yöntemlerin oluşturulması gerektiği değerlendirilmektedir.⁷³

Ziyaretler sırasında gözlemlenen bir diğer husus ise bu merkezlerin fiziksel koşullarına ilişkindir. Engelli bireylerin kaldığı bu gibi kurumların binalarının fiziksel olarak iyi durumda olması gerekmektedir. Bu kurumların fiziksel koşullarının kötü olması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılayamaması kötü muamele yasağının ihlal edilmesine yol açabilmektedir. Nitekim CPT de sıklıkla fiziksel koşullara dikkat çekmektedir.⁷⁴ Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği de bu kurumların fiziksel olarak taşınması gereken nitelikleri belirlemektedir.⁷⁵ Ziyaret edilen merkezlerin genel olarak fiziksel koşulları iyi olmakla beraber yenilenmeye ihtiyaç duyduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi için binalarda revizyon ve tadilat çalışmalarının yapıldığı da tespit edilmiştir.⁷⁶ Bu tür merkezlerin fiziksel koşullarının her zaman iyi düzeyde tutulması gerektiği düşünülmektedir.⁷⁷

TIHEK, bakım merkezleri ziyaretlerinde çeşitli iyi uygulama örnekleriyle de karşılaşmaktadır. Ziyaret edilen merkezlerde engelli bireylere yönelik kurum içinde veya dış

⁶⁸ TIHEK, Miad Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, pg. 54.

⁶⁹ 2018 yılında yalnızca özel bakım merkezlerine gidildiğinden bu bölümdeki bütün değerlendirmeler, özel bakım merkezleri için geçerlidir.

⁷⁰ BM Genel Kurul, Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (A/63/175), pg. 38.

⁷¹ BM Genel Kurul, Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (A/63/175), pg. 44.

⁷² TIHEK, Kayseri Özel İhtisas Engelli Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, pg. 51.

⁷³ TIHEK, Kayseri Özel İhtisas Engelli Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, pg. 51.

⁷⁴ CPT, Checklist for visits to social care institutions where persons may be deprived of their liberty (CPT/Inf (2015) pg. 23.

⁷⁵ Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği, m. 6791011.

⁷⁶ TIHEK, Kayseri Özel İhtisas Engelli Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, pg. 53, Samsun Dr. Nejat Akyol Özel Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, pg. 3435

⁷⁷ TIHEK, Samsun Dr. Nejat Akyol Özel Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, pg. 87.

şında pek çok aktivite imkanı sunulduğu görülmektedir. Engelli bakım merkezlerinde kalan bireylerin zamanlarını nitelikli geçirebileceği sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılma imkanı bulunmalıdır. Kurumsal bakım hizmetlerinden faydalanan engelli bireylerin, yaşam kalitelerinin artırılması, sosyalleşebilmesi ve bu kişileri toplum içinde yaşama hazırlayan rehabilite edici programların Merkez içinde ve dışında uygulanması ve engel türleri ne olursa olsun bütün engellilerin bu hizmetlere erişim sağlayabilmesi önemlidir. Ziyaretler esnasında içinde el işi ve resim, okumayazma, kuaförlük, cilt bakım ve temel makyaj ve dekoratif ev aksesuarları kursları verildiği, merkez bahçesinde sakinlerin bahçe işleriyle uğraşabildiği, çeşitli sportif faaliyetler yapıldığı⁷⁸, talep eden sakinlere din hizmetlerinin sağlandığı⁷⁹ ve engelli bireylerin günlük olarak açık havadan faydalandırıldığı görülmüştür. Ayrıca, bütün sakinlere yüzme, bowling, futbol müsabakası, yemek, doğum günü kutlamaları, sinema, bocce gibi sosyal faaliyet imkânı sunulmaktadır.⁸⁰

Engelli bakım kurumlarında görev yapan personelin sayısı ve niteliği kötü muamelenin önlenmesi ve yeterli kalitede hizmet verilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle buralarda görevli personelin hem sayı olarak yeterli olması, hem de sosyal hizmet uzmanı, psikolog, fizyoterapist, bakım elemanı gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış olması gerekmektedir. Bakım merkezlerinde personel sayısı ve niteliğindeki eksiklikler, engelli bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve hizmet kalitesini önemli sorunlara yol açabilmekte; özellikle personel sayısının yetersiz olması çalışanlar üzerinde fazladan iş yükü ve strese neden olabileceğinden kötü muamele riskini de arttırabilmektedir. Bu doğrultuda Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği, multidisipliner bir yaklaşım benimseyerek; meslek personeli, bakıcı personel, sağlık personeli gibi çalıştırılması zorunlu olanların yanı sıra usta öğretici, gerontolog ve merkezin ihtiyaç duyduğu diğer personelin bu merkezlerde görev yapacağını düzenlemiş ve merkezlerin kapasitelerine göre çalıştırılacak asgari personel sayısının belirlemiştir. Merkezde sunulan hizmetin kalitesini arttırmak amacıyla çalışan personele yönelik

hizmet içi eğitimler düzenleneceğini de hükme bağlamıştır.⁸¹ Bu kapsamda ziyaret edilen merkezlerde farklı uzmanlık alanlarından, yeterli sayıda personelin görev yaptığı gözlemlenmiştir. Ziyaret edilen bir merkezde engel durumu çok ağır olan kişilere ayrı bir bakım elemanı verildiği ve bu elemanların yalnızca o kişiyle ilgilendiği gözlemlenmiştir. Bu bireylere özel bir ihtimam gösterilerek gereksinimlerinin karşılanması için uygulanan yöntem iyi bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

3.3. Geçici Barınma Merkezleri

Geçici barınma merkezleri, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıların toplu olarak barınma ve işlerinin sağlanması amacıyla kurulan merkezleri” ifade etmektedir.⁸²

15.10.2018 tarihi itibarıyla Türkiye’de 5’i geçici olarak kapatılmış, 20 adet geçici barınma merkezi hizmet vermektedir. Bu merkezlerde 174.256 Suriye, 4709 Irak kökenli kişi bulunmaktadır.⁸³

Geçici barınma merkezleri, alıkonulma koşulları, özgürlüğünden mahrum bırakılanlara yönelik muameleler, idare ve personel ile özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla ilişkiler açısından en yüksek standartlara sahip alıkonulma merkezi türlerinden birini oluşturmaktadır.

Uluslararası standartlar, özgürlüğünden mahrum bırakılanların tıbbi ve psikiyatrik ihtiyaçlarının değerlendirilip tedavi edilmesi koşulunu getirmektedir. Bu koşullar mülteciler açısından özellikle önemlidir. Çünkü birçok mülteci iltica edecekleri ülkeye, menşe ülkelerde yaşadıkları mağduriyetten kaynaklanan fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarıyla varmaktadır. Akıl ve ruh sağlığı bakımı bu açıdan mülteciler için hayati önemdedir. Özellikle şiddet görmüş ve travma yaşayan kişiler ile ruhsal/zihinsel hastalığı olan kişiler için alıkonulmanın başlangıcındaki sağlık taramasında alıkonulma yerine uygulanabilecek alternatif yöntemler de dahil olmak üzere gerekli önlemler alınmalıdır. Sağlık taraması, özgürlüğünden mahrum bırakılanların ruhsal sağlık duru-

⁷⁸ TİHEK, Samsun Dr. Nejat Akyol Özel Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 71.

⁷⁹ TİHEK, Kayseri Özel İhtisas Engelli Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 46.

⁸⁰ TİHEK, Samsun Dr. Nejat Akyol Özel Bakım Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 74.

⁸¹ Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği, m. 33 ve 39.

⁸² Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge, m.3.

⁸³ https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf

munu da saptamalı ve diğer sosyal, fiziksel ve medikal hassasiyetlerle bütüncül bir şekilde değerlendirilmelidir. Söz konusu sağlık hizmetlerinin sunumunda yetkin ve yeterli sayıda sağlık personeli, uygun ve yeterli tıbbi cihaz bulunması oldukça önemlidir.

Geçici barınma merkezlerine gerçekleştirilen ziyaretlerde, mezkûr hususların izlenmesine dikkat edilmiştir. Ziyaret edilen bazı geçici barınma merkezlerinde ilaç tedarik sürelerinin uzun olmasından dolayı problem yaşanabildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca merkezlerdeki toplum sağlığı birimlerinde tıbbi cihaz ve sterilizasyon malzemesinin artırılmasının verilen sağlık hizmetinin iyileştirilmesi ve kalitesinin artırılması anlamında zaruri olduğu değerlendirilmiş, bu doğrultuda ilgili merkezlere tavsiyede bulunulmuştur.⁸⁴

Türkiye, hâlihazırda dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Bu mültecilerden bazıları ise geçici barınma merkezlerinde tutulmaktadır. Geçici barınma merkezleri diğer pek çok alıkonulma merkezine kıyasla kişilerin çok daha özgür olduğu, pek çok hizmete daha hızlı ve yerinde ulaşabildikleri yerlerdir.

Geçici Barınma Merkezlerine gerçekleştirilen ziyaretler neticesinde, çalışmaların büyük bir özveriyle yürütüldüğü, koşulları iyileştirmek ve standartları geliştirmek adına mevzuattaki zorunlulukların ötesinde faaliyetlerin yürütüldüğü görülmüştür. Merkezlerde kalan özgürlüğünden mahrum bırakılanların idare, personel ve merkez koşullarından memnun oldukları görülmüş, ken-

dilerini güvende ve huzurlu hissettiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Yapılan ziyaretlerde ve görüşmelerde geçici barınma merkezlerinde herhangi bir ayırım yapılmadan hizmet verildiği, personel ve idarecilerin mesai tanımaksızın özveriyle çalıştığı görülmüştür.⁸⁵ Geçici barınma merkezlerinde barınan kadınlara yönelik zengin çeşitlilik ve sayıda etkinlik ve halk eğitim kurslarının düzenlendiği⁸⁶, bu kurslarda üretilen ürünlerden belli oranlarda pay dıkları⁸⁷, çocukların eğitimlerine merkez içinde ve dışındaki okullarda devam edebildikleri⁸⁸, zihinsel engelli ya da özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara özel eğitim alabilmeleri için araç sağlandığı ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine gönderildikleri⁸⁹ veya merkezlere özel öğretmen geldiği⁹⁰, hemen her türlü sağlık hizmetinin özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılara ücretsiz olarak sunulduğu⁹¹, dini inanç ve ibadetlerini yerine getirebilmeleri için gerekli fiziki koşullar dahil her türlü imkanın sağlandığı⁹², güvenlik hizmetlerinin sağlandığı⁹³ ve hassas grupların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğu görülmüştür.⁹⁴ Tüm bu hususlar iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmiştir.

3.4. Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Yaşlılara yönelik kuruluşların konumu, bina tasarımı ve düzeni amacına uygun olmalıdır. Bu ne denle bu merkezler insani, erişilebilir, güvenli, hijyenik, mahremiyete saygılı, ferah ve bakımlı olmalı, sakinlerin hem bireysel hem de ortak ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Merkezlerde

⁸⁴ TIHEK, Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 52.; Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 84 ve 85; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 90.

⁸⁵ Aynı yönde bkz. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, "Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu 5", s. 14.

⁸⁶ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 37.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 52.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 62.

⁸⁷ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 38.

⁸⁸ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 28.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 44.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 53.

⁸⁹ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 36.

⁹⁰ TIHEK, Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 49.

⁹¹ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 4753.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 58.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 43.

⁹² TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 6466.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 5961.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 61.

⁹³ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 6773.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 6264.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 34.

⁹⁴ TIHEK, Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 7477.; Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg.19, 21, 49, 56.; Malatya Beydağı Geçici Barınma Merkezi Raporu, prg. 33.

çalışan personel sayısı ve niteliği merkezin büyüklüğüne, düzenine, sakin yapısına (örneğin özel ihtiyaç sahibi sakinler ağırlıktaysa) ve amacına uygun olmalıdır. Ancak her ihtimalde, personel sayısı ve niteliğinin merkezdeki sakinlerin ihtiyaçlarını karşılayabiliyor olması gerekmektedir. Yaşlı bakımında uzman, sabırlı ve anlayışlı, yeterli sayıdaki sağlık ekibiyle sağlık hizmeti verebilen revir / poliklinik bulunmalı ve kalanlara devamlı psikolojik destek verilmelidir. Sakinlerin sağlık durumlarına uygun beslenebilmesi için besleyici ve lezzetli yemekler verilmeli, şeker hastaları gibi sağlık durumuna uygun diyet yemeklere ihtiyacı olan sakinlerin bu ihtiyaçlarının da giderilmesi gerekmektedir. Merkezlerde yaşlıların vakitlerini nitelikli geçirebileceği kurs ve faaliyet imkanları da bulunmalıdır. Aile ilişkilerine de çok özen gösterilmeli; yaşlıya yakını ile kalabileceği ortamlar hazırlanmalı, aile ile ortak aktiviteler düzenlenmelidir.

2018 yılında ziyaret edilen huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin genel olarak iyi işleyen sistemlerinin bulunduğu; tutulma koşulları, sakinlere yönelik muamele ve personel ve sakinler arasındaki ilişkiler bakımından yüksek standartlara sahip oldukları gözlemlenmiştir. Kuruluşların hepsinde merkezde kalan yaşlılarla çalışanlar arasında iyi ilişkiler geliştirildiği; tansiyon, ateş ölçme ve saatinde ilaç almaya yardımcı olma gibi sağlık hizmetleri verildiği ve yaşlıların gerektiğinde hastaneye götürüldüğü, fiziksel koşullarının iyi olduğu, yaşlıların merkez içinde ve dışında sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılım sağlayabildiği, yemeklerin gıda mühendisi gözetiminde hazırlandığı ve yaşlılara aileleriyle görüşme imkânı sağlandığı gözlemlenmiştir. Ziyaretler sırasında sakinlerle yapılan birebir görüşmelerde de, sakinlerin kötü muamele şikayetlerinin olmadığı ve sunulan hizmetlerden memnun oldukları anlaşılmıştır. Huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, evde bakım hizmetleri, yaşam evleri gibi mevcut politikaların sürdürülmesi ve geliştirilmesi desteklenmekle beraber toplum içerisinde ve kendi evlerinde yaşamını sürdürebilmesinin sağlanmasına yönelik alternatif politikaların geliştirilmesinin ve bu politika-

ların konut projelerine yansıtılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.⁹⁵

Kurumsal yaşlı bakımında, sosyal faaliyetler yaşlılar üzerinde tedavi edici bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda sosyal etkinlikler, yalnızca yaşlıların yaşamına renk katmak, onları eğlendirmek için düzenlenen organizasyonlar değil ileri yaş nedeniyle içine kapanma, uyarıcı eksikliği nedeniyle bilişsel gerileme, işlevsizlik nedeniyle yaşama bağlılığı azalma tehdidi altında olan yaşlıyı, bu tehlikelerden korumak için uygulanan bir tür sosyal terapi niteliği taşımaktadır. Sosyal etkinliklerin bir diğer önemli özelliği ise hem yaşlıların kendi aralarında hem de yaşlılar ile çalışanlar arasında olumlu iletişimi sağlamasıdır.⁹⁶ Ziyaret edilen huzurevlerinde bu tarz faaliyetler yapıldığı görülmüştür. Bu kapsamda takı tasarımı, resim, el işi, ahşap boyama, bez bebek yapımı atölyeleri ve kütüphanenin bulunduğu, merkez bahçesinde ilgi duyan sakinler için tarım uygulamaları yapıldığı, şehir içi ve şehir dışı geziler düzenlendiği, bilgisayar dersleri verildiği,⁹⁷ doğum günlerinin kutlandığı, bocce müsabakaları yapıldığı, başka huzurevi sakinleriyle bir araya gelinerek yemek organizasyonları düzenlendiği⁹⁸ izlenmiştir.

Yaşlılara yönelik kurumlarda, aile ortamı yaratabilmek için aile bireylerinin kararlara katıldığı gibi yaşlıların da yönetime katılması gerekmektedir.⁹⁹ Bu amaçla, ziyaret edilen bir kurumda Koordinasyon Kurulu oluşturulduğu görülmüştür. Merkezde her yıl, koordinasyon kurulunda görev yapmak isteyen yaşlılar aday olmakta ve sandıklar kurularak yaşlılar kendi aralarında Koordinasyon Kurulu için seçim yapmaktadır. Bu Kurul, merkezde kalan yaşlıların talep ve isteklerini idareye iletmekte, Kurulun teklifleri doğrultusunda Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin yönetimi gerekli tedbirleri almakta ve yönetim aylık olarak bu Kurul ile toplantı yapmaktadır. Böylece, yaşlıların Merkez yönetimine ve hizmetlerin planlanmasına katılımı sağlanmıştır.¹⁰⁰

⁹⁵ TİHEK, Ankara 75.yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 91.

⁹⁶ Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal Riski Azaltma Projesi Koordinasyon Birimi, Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetlerin Değerlendirilmesi Özet Rapor, erişim: <https://www.huzurevleri.org.tr/docs/YasilaraSunulanSosyalHizmetlerin-Degerlendirilmesi.pdf>

⁹⁷ TİHEK, Ankara 75.yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 7385.

⁹⁸ TİHEK, Ankara Fatma Üçer Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 5254.

⁹⁹ <https://www.huzurevleri.org.tr/docs/YasilaraSunulanSosyalHizmetlerinDegerlendirilmesi.pdf>.

¹⁰⁰ TİHEK, Ankara 75.yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti Raporu, prg. 18.

0

ULUSAL
ÖNLEME
MEKANİZMASININ
2018 FAALİYETLERİ

4.

BÖLÜM

Seyranbağları
Huzurevi Yaşlı
Bakım ve
Rehabilitasyon
Merkezi Ziyareti

4.1. Ziyaretler

Ulusal önleme mekanizması olarak TIHEK'e, 6701 sayılı Kanununun 9/1/j maddesi ile "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek" görevi verilmiştir. İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi, alıkonulma yerlerinin koşullarının ve bu yerlerde alıkonulan kişilere yönelik muamelelerin iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilecek bu ziyaretler:

- ◆ Alıkonulma yerlerindeki mevcut koşulları ve alıkonulan kişilere yönelik muameleyi gözlemleme ve değerlendirmede bulunmayı,
- ◆ Daha önce ziyarette bulunmuş alıkonulma yerlerinde, ziyaret sonrası gelişmeleri görmek ve kendisiyle görüşmüş kişilere ziyaret sonrasında işkence ve kötü muamelede bulunulup bulunulmadığını tespit amaçlı takip ziyaretlerini,

- ◆ İşkence ve kötü muameleye ilişkin iddia ve başvuruları incelemek üzere gerçekleştirilecek haberli/ habersiz bütün ziyaretleri, kapsamaktadır.¹⁰¹

Bu çerçevede 2018 yılında ulusal önleme mekanizması, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından kabul edilen 2018 Ziyaret Takvimi kapsamında ve işkence ve kötü muameleye ilişkin iddia ve başvuruları incelemek üzere ceza infaz kurumlarına, nezarethanelere, ruh ve

sinir hastalıkları hastaneleri ve servislerine, geçici barınma merkezlerine, geri gönderme merkezlerine, huzurevlerine, engelli bakım merkezlerine, çocuk evlerine ve kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ya da koruma altına alındığı 28 merkez ve kuruma ziyaretler gerçekleştirmiştir:

¹⁰¹ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 96/1.

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI 2018 ZİYARETLERİ

Ankara Demetevler Fatma Üçer Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Ankara Dr. Abdurrahman Yurtaslan Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi ve Toplum

Ruh Sağlığı Merkezi

Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi

Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi

Elazığ 1 ve 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları

Elazığ T Tipi Ceza İnfaz Kurumu

Ankara 75. Yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri

Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği

Ankara Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu

Ankara Saray Çocuk Evi

İzmir Geri Gönderme Merkezi

İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

İstanbul Maltepe 3 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Samsun Özel Dr. Nejat Akyol Bakım Merkezi

Samsun Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri

Samsun İl Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri

Kayseri Özel İhtisas ve Engelli Bakım Merkezi

Kayseri Geri Gönderme Merkezi

Adana Sarıçam Geçici Barınma Merkezi

Erzurum İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri

Erzurum Adliyesi Nezarethaneleri

Gaziantep Geri Gönderme Merkezi

Erzurum Geri Gönderme Merkezi

Ordu Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Sivas E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Malatya Geçici Barınma Merkezi

Malatya Çocuk Evi

4.2. Raporlar, Tavsiyeler ve Takip**4.2.1. Raporlar**

Ulusal önleme mekanizmaları, ziyaretler raporları, yıllık rapor ve özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerle ilgili olan her türlü konuda raporlar hazırlayabilmeli, gerekli görüldüğünde, hazırlanan raporlar ilgili makamlara yönelik tavsiyeler içermelidir.¹⁰²

6701 sayılı Kanunun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının j, k ve l bentleri. bentleri ile 19'uncu maddesi, Kuruma ziyaret raporları ve Cumhurbaşkanlığına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere işkençe ve kötü muameleyle mücadele alanında yıllık rapor hazırlama ve gerek görüldüğünde görev alanına ilişkin özel/tematik raporlar yayımlama görev ve yetkisi vermiştir. Ayrıca, söz konusu Kanunun 9/j hükmü, Kurulca gerekli görülmesi durumunda raporların kamuoyuna açıklanabileceğini düzenlemiştir.

2018 yılı içerisinde İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından kabul edilen ve ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında gerçekleştirilen izleme ziyaretleri sonucu hazırlanan ve ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik tavsiyeleri içeren raporlar aşağıda yer almaktadır:¹⁰³

¹⁰² CAT/OP/12/5 36 https://www.ohchr.org/Documents/Publications/NPM_Guide_EN.pdf 28

¹⁰³ Ziyaret sayısı ile ziyaret raporlarının sayısı arasındaki fark kimi raporların 2019 yılında kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Demetevler
Fatma Üçer
Huzurevi Yaşlı
Bakım ve
Rehabilitasyon
Merkezi Ziyareti

Ziyaretlerde, ilgili merkezin/kurumun farklı bölümleri (ortak alanlar, koşullar/odalar, varsa tecrit odaları vb.) incelenmekte; personel ve özgürlüğünden mahrum

birakılan veya koruma altına alınan kişilerle yüz yüze görüşmeler yapılmaktadır.

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI 2018 ZİYARET RAPORLARI¹⁰⁴

Ankara Demetevler Fatma Üçer Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Raporu

Ankara Dr. Abdurrahman Yurtaslan Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Raporu

Kilis Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi Raporu

Hatay Boynuyoğun Geçici Barınma Merkezi Raporu

Elazığ 1 ve 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları Raporu

Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Raporu

Ankara 75. Yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Raporu

Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Raporu

Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Raporu

Ankara Pursaklar Çocuk Evi Raporu

Ankara Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu Raporu

İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Raporu

İzmir Geri Gönderme Merkezi Raporu

İstanbul Maltepe 3 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurum Raporu

Kayseri Geri Gönderme Merkezi Raporu

Kayseri Özel İhtisas Engelli Bakım Merkezi Raporu

Erzurum Geri Gönderme Merkezi Raporu

Erzurum Emniyet Müdürlüğü ve Erzurum Adliyesi Nezarethaneleri Raporu

Samsun İl Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı Nezarethaneleri Raporu

4.2.2. Tavsiyeler

Ulusal önleme mekanizmalarının ilgili bütün kurum ve kuruluşlara özgürlüğünden mahrum bırakılanlara yönelik muameleler ile bu kişilerin koşullarının iyileştirilmesi için atılabilecek adımlar konusunda tavsiyelerde bulunması oldukça önem arz etmektedir.

TIHEK, 2018 yılı içerisinde, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlerde kötü muamelenin önlenmesi, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi

amacıyla ceza infaz kurumlarına yönelik 54, nezarethanelere yönelik 22, geri gönderme merkezlerine yönelik 31 ve psikiyatri merkezlerine yönelik 20 tavsiyede bulunmuştur. Kişilerin koruma altına alındığı merkezler kapsamında ise çocuk evlerine yönelik 6, huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine ve bakım merkezlerine yönelik 9 ve geçici barınma merkezlerine yönelik 15 tavsiyede bulunulmuştur.

TIHEK, söz konusu merkezlerin koşullarının iyileştirilmesine yönelik tavsiyelerini yalnızca ilgili alıkonulma

¹⁰⁴ Yayınlanan Raporlara ulaşmak için: <https://tihek.gov.tr/>

merkezi idaresine değil, ilgili bütün kurum ve kuruluşlara bulunabilmektedir. Bu kapsamda, 2018 yılı içerisinde ilgili merkezler idarelerinin dışında:

- ◆ Adalet Bakanlığı,
- ◆ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- ◆ Milli Eğitim Bakanlığı,
- ◆ Sağlık Bakanlığı
- ◆ Emniyet Genel Müdürlüğü,
- ◆ Jandarma Genel Komutanlığı,
- ◆ İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Başkanlığı,
- ◆ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ile ziyaret edilen merkezlere ilişkin tespit ve gözlemler paylaşılarak tavsiyelerde bulunulmuştur.

4.2.3. Takip

Her ziyaret sonrası kötü muamelenin önlenmesine ilişkin bulguları ve tavsiyeleri içeren ziyaret raporları hazırlanmaktadır. Ziyaret edilen merkezler ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların her birinden raporda yer alan bulgular ile tavsiyelere ilişkin atılan adımlar hakkında yazılı ve gerektiğinde sözlü bilgi talep edilerek tavsiyelerin takipleri sağlanmaktadır.

TİHEK'in ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında 2017 yılında ziyaretler gerçekleştirdiği Rize Emniyet Müdürlüğü nezarethanelerine, Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna, Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna, Araklı Açık Ceza İnfaz Kurumuna ve Trabzon Ataköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine yönelik tavsiyelerin izlenmesi amacıyla ilgili kurumlarla yazışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda; Kurumumuzun ilgili alıkonulma merkezlerinde kötü muamelenin önlenmesi, insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik tavsiyelerinin önemli bir bölümünün gerçekleştirildiği ve/veya değerlendirmeye alındığı belirtilmiştir. Ayrıca 2018 yılında gerçekleştirilen ziyaretlere ilişkin hazırlanan raporlarda yer alan tavsiyelere de ilgili kurum ve kuruluşlardan geri dönüş alınmakta ve 2018 yılında Kurumun tavsiyede bulunduğu hususların 2019 yılında takiplerinin yapılması planlanmaktadır.

Ulusal önleme mekanizmasının 2018 yılında takip ettiği tavsiyelerinden bazı örnekler şunlardır:

Temizlik İmkânları

Tavsiye

- ◆ Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda çamaşır yıkama ve kurutmaya ilişkin sorunlar ve eksiklikler olduğu tespit edilerek gerekli önlemlerin alınması tavsiye edilmiştir.

Takip

- ◆ Ceza İnfaz Kurumu, Kurumun bünyesinde Çamaşır Yıkama ve Kurutma İş Atölyesi açılarak çamaşır yıkama ve kurutma sorunun çözüldüğünü bildirmiştir.

Erişebilirlik

Tavsiye

- ◆ Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniğinde ortopedik engeli olan bir sakinin asansörün bozuk olması nedeniyle açık havadan faydalanamadığı tespit edilerek söz konusu husus idareye iletilmiştir.

Takip

- ◆ Klinik yetkilileri bozuk asansörün tamir edilerek kullanıma açıldığını bildirmiştir.

Güvenlik

Tavsiye

- ◆ Ankara 75. Yıl Huzurevi, Yaşlı bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ziyaretinde spor odasının sert zemininin spor yaparken meydana gelebilecek olası yaralanmaların etkisini asgariye indirmek için yerlerin yumuşak zemin haline getirilmesi tavsiye edilmiştir.

Takip

- ◆ Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, spor odasının zeminini yumuşak PVC esaslı spor malzemesiyle döşendiğini bildirmiştir.

Sportif Faaliyetler

Tavsiye

- ◆ Trabzon Ataköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ziyaretinde sakinlere sunulan sportif faaliyet imkanının sınırlı olduğu tespit edilerek rehabilitasyon programı kapsamında spor faaliyetlerinin yaptırılması tavsiye edilmiştir.

Takip

- ◆ Hastane, rehabilitasyon programı kapsamında spor faaliyetlerinin başlatıldığını bildirmiştir.

Çocuk Hakları

Tavsiye

- ◆ Elazığ T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bir çocuk mahpusun yetişkinlerle birlikte kalması, ekstra yiyecek haklarından faydalandırılmaması, telefon görüşmesinin her hafta olması gerektiği halde iki haftada bir yaptırılması ve Adalet Bakanlığına yazdığı dilekçenin gönderilmemesi yönünde iddialarda bulunulmuştur. BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37'nci maddesinde; özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacağı, özgürlüğünden yoksun olan her çocuğun, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacağı ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacağı, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı düzenlenmiştir. Bu hususların, çocuk mahpuslara yönelik ceza infaz kurumu uygulamalarında gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Takip

- ◆ Adalet Bakanlığı, ilgili idare ile irtibata geçerek istisnai olarak uygulanmış olsa dahi, çocuk mahpuslarla yetişkinlerin birlikte tutulma işleminin kesinlikle yanlış olduğunu bildirerek ha-

talı uygulamanın derhal sonlandırılmasını sağladığını bildirmiştir.

4.3. Başvurular

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının j bendi uyarınca "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da korumaya altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

4.3.1. Başvurulara İlişkin Sayısal Veriler

2018 yılı içerisinde Kurumun ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında değerlendirilebilecek 598 başvuru yapılmıştır.

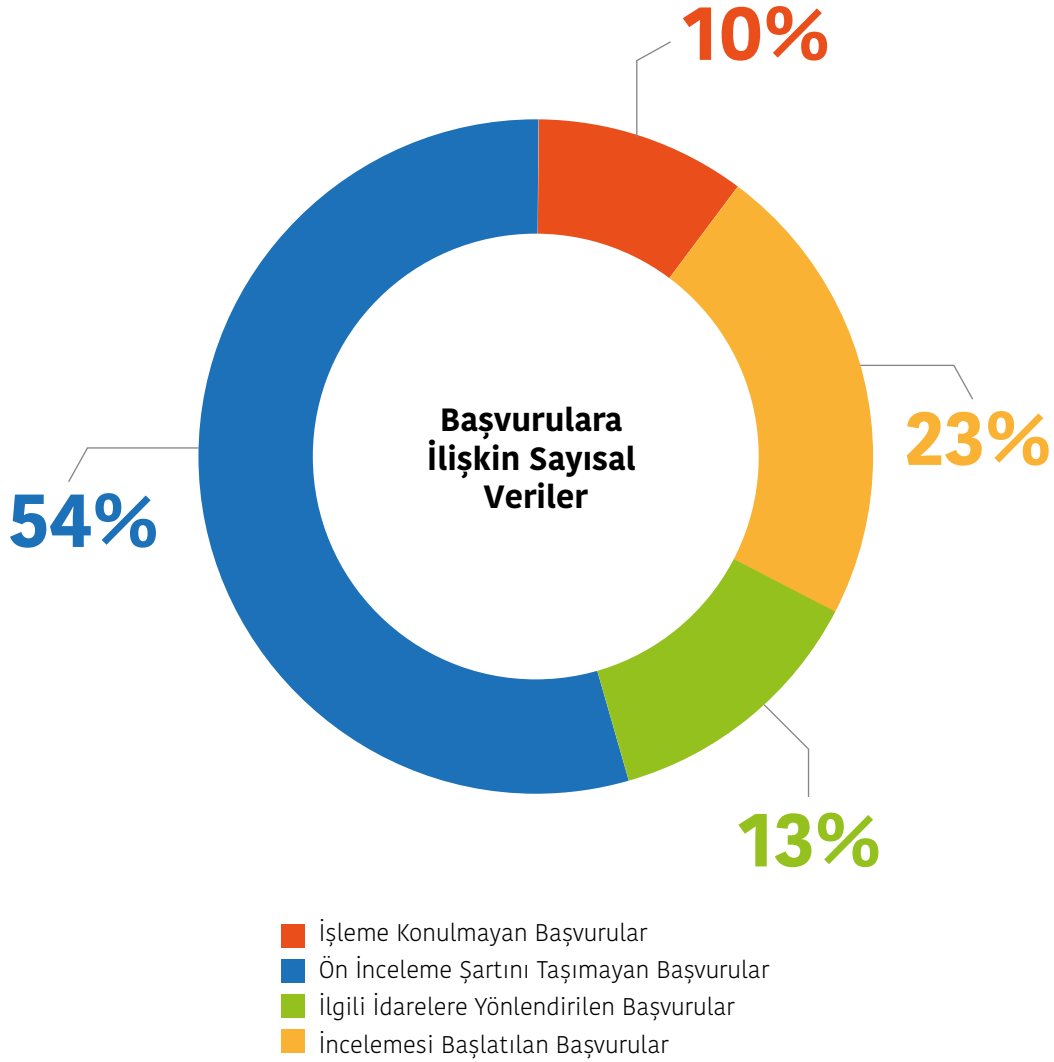
Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişiler tarafından yapılan; ancak Kurumun görev alanına girmeyen 65 başvuru işleme koyulmamıştır.

Başvuruların 324'ü Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 48'inci maddesinde yer alan ön inceleme şartlarını taşımadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

İlgisi veya telafisi güç veya imkânsız zararlar doğması için Bakanlıklar, Valilikler, Cumhuriyet Başsavcılıkları, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları gibi ilgili idarelere yönlendirilen başvuru sayısı ise 76'dır. İlgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilen başvurularda ön inceleme şartları aranmamaktadır.

Ön inceleme şartlarını taşıyan ve incelemesi başlatılan başvuru sayısı ise 133'tür.

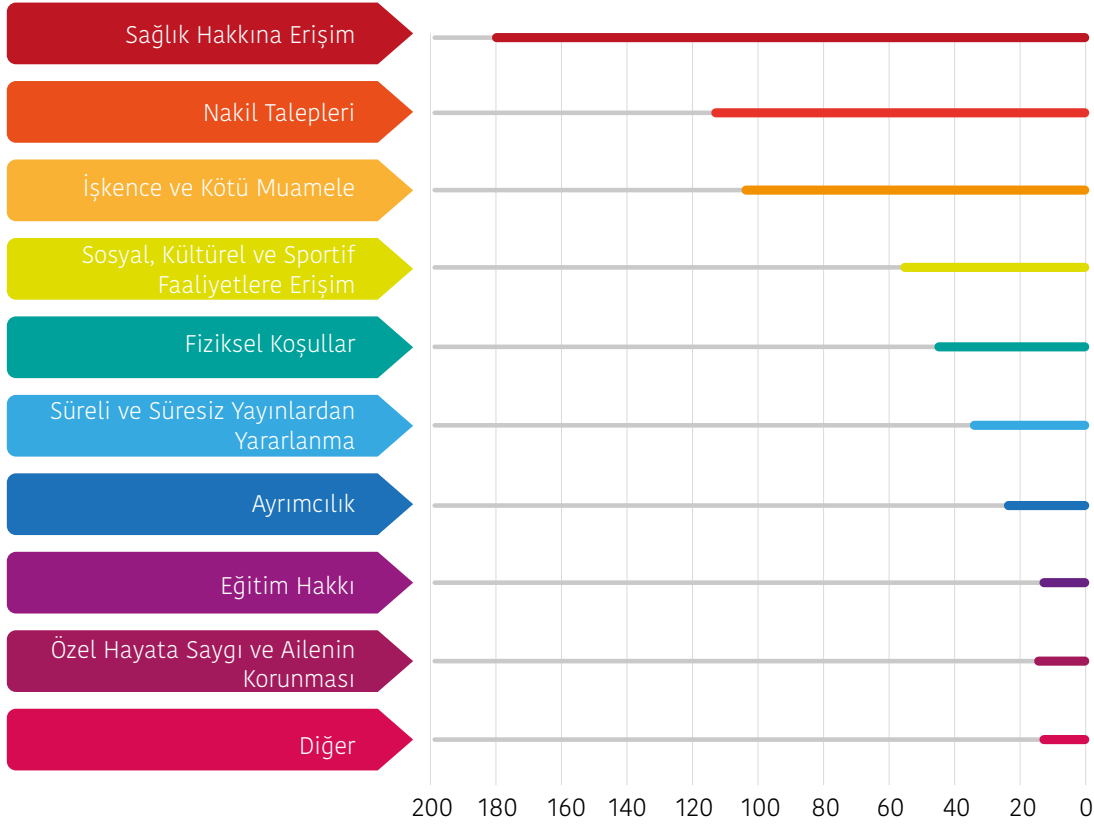
Şekil 1: Başvurulara İlişkin Sayısal Veriler

4.3.2. İhlal İddialarının Konulara Göre Dağılımı

2018 yılı içerisinde Kuruma gelen tüm başvurular, ihlal edildiği iddia edilen haklar yönünden incelendiğinde aşağıdaki sayısal veri elde edilmiştir.

Bir başvuru ile birden çok hak ihlali iddiası belirtilebildiğinden yapılmış olan başvuruların sayısı ile başvuruya konu olaylar kapsamında ihlal edilmiş olduğu ileri

sürülen hakların sayısı arasında denklik bulunmamaktadır. İhlal iddialarına ilişkin sayısal veriler, ihlal iddiasının iletildiği makamlar tarafından yapılan inceleme sonucunda ihlalin varlığının tespit edildiği vaka sayılarını değil, yalnızca başvurucuların iddialarını yansıtmaktadır. Bununla birlikte bu rakamlar şikâyetlerin hangi haklar hakkında yoğunlaştığı konusunda genel bir fikir vermektedir.

Şekil 2: Başvuruların Konularına Göre Dağılımı

4.4. Örnek Kararlar

4.4.1. 18.07.2018 tarih ve 2018/ 83 sayılı D.E.Ö. Kararı

Başvuranın İddiaları

Karara konu başvuruda, başvuran, eşi D.Y.Ö. ve çocuklarıyla birlikte Zeytinburnu Kaymakamlığı binasında güvenlik noktasındaki Xray cihazından geçtiği esnada eşinin türbanlı ve yüzünün peçe ile kapalı olduğu için güvenlik güçlerince kimlik tespiti amacıyla yüzünün açılmasının istendiğini, eşinin yüzünü inancı gereği bayan bir memurun önünde ve ortamda erkek başka birinin olmadığı, oda, kabin vs. gibi müsait bir alanda göstermek istediğini, eşinin bu talebinden sonra orada bulunan bayan bir polis memurunun eşinin yanına geldiğini ve başvuruyu kabine götürmeyi reddettiği, ardından erkek bir polis memurunun geldiği, söz konusu polis memurunun agresif tavırlar sergileyerek hakaret ettiğini, akabinde başını kolunun arasına alarak boğazını sıkıttığını, karnına vurduğunu, polis me-

murunun kendisini boş bir kabine aldığı, burada da kendisini darp ettiğini, polislerden şikayetçi olmaları sebebiyle Zeytinburnu İlçe Emniyet Müdürlüğüne gittiklerinde burada da kendisine psikolojik baskı ve kötü muamele yapıldığını, karakolda kendisinden şikayetçi oldukları polis memurunun bu kez karakolda yeniden kimliklerini istediğini, oradaki başka polis memurlarınca tehdit edildiğini, ifadesi alınırken olayların tutanağa bilerek yanlış geçirildiğini iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, başvuru dilekçesinin ekinde adli sağlık raporu ibraz etmiştir. Rapor içeriğinde, başvuranın vücudunda yaralanmalar bulunduğu, mezkûr yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde olduğunun bildirildiği yer almıştır.

Usul

Başvuranın iddiaları din ve vicdan özgürlüğü ile işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir. Bu doğrultuda, yazılı görüşlerin sunulması ve bilgi ve belge temini amacıyla 6701 sayılı Kanunun 19'uncu

maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Zeytinburnu Kaymakamlığı ve İlçe Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu ile yazışmalar yapılmıştır.

Muhatap Kurumların Yanıtı

İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan Disiplin Araştırma Raporunda başvuran tarafından ileri sürülen iddialar dışında konuyla ilgili somut herhangi bir bilgi, belge ve delilin bulunmadığı, görevli memurların yaptıkları iş ve işlemlerde herhangi bir art niyetlerinin ve kusurlarının bulunmadığı ve ilgili polis memurları hakkında disiplin soruşturmasına konu olabilecek herhangi bir hareketlerine rastlanmadığından disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığı ve dosyanın işleminden kaldırılması kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir. Kaymakamlık ise ilçe Kaymakamlık binası giriş kısmında yüzü peçeli kişilerin yüzüne bakılması için kabin bulunmadığı, ancak talep halinde kişileri güvenlik noktasına 7 metre mesafede olan ve gündüzleri içeride kimsenin olmadığı polis bekleme noktasına davet edilerek yardımcı olunduğu, ilçe kaymakamlık binasının güvenlik noktasında görevli polis memurlarının binaya gelen her vatandaşa eşit bir şekilde davrandıkları, güvenlik zafiyeti oluşturmaması için gelen herkesin gerekli güvenlik kontrolleri yapılarak binaya alındıkları, daha öncede de Kaymakamlık binasına gelen yüzü peçeli kadınların olduğu ve bu kadınların kadın polis memuru eşliğinde polis memurların bekleme odasında gerekli güvenlik kontrollerinin yapıldığı ifade edilmiştir. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığında yapılan şikayete ilişkin soruşturmanın akıbeti sorulmuş 12/06/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği bildirilmiştir.

Değerlendirme ve Karar

Başvuranın işkençe ve kötü muamele iddialarına ilişkin olarak; AİHM'in Cüneyt Polat v. Türkiye ile Salman/ Türkiye kararlarına atıfla gözaltında iken yetkililerin denetimine tabi tutulan kişilerin durumunda olduğu gibi, söz konusu olayların tamamının ya da büyük bir kısmının yalnızca yetkililerin bilgisi dâhilinde olması halinde, gözaltı süreci boyunca meydana gelen her türlü yaralanmanın güçlü fiili karinelere yol açtığı, bu durumda ispat yükünün hükümetin üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Bu durum, gözaltına alınan kişilerin hassas

durumları ve görevlilerin bu kişileri korumakla görevli olmalarıyla haklı gösterilmektedir. Özellikle gözaltına alma ve tutma gibi polisiye yetkiler kullanan görevliler olan kanun adamları görevlerini yerine getirirken, insan onuruna saygı göstermeleri ve insan onurunu koruma ve bütün insanların sahip olduğu insan haklarını kullanmasını sağlamakla yükümlüdür.

İşkençe ve kötü muamele yasağının, sınırları belirlenmiş bazı koşullarda güç kullanımını yasaklamadığını; ancak bu tür bir gücün yalnızca kaçınılmaz olması halinde kullanılabilir ve aşırıya kaçılmaması gerektiği belirtilmiştir. Bir kişinin polis veya diğer devlet görevlileriyle karşı karşıya gelmesi durumunda; kişinin davranışlarının kesin suretle gerektirmediği şekilde, fiziksel kuvvete başvurulması insanlık onurunu zedelemekte ve ilke olarak, 3'üncü maddede belirtilen hakkın ihlali anlamına gelmektedir. Yaralanmaların, polis denetimindeyken gerçekleşmesi halinde, güç kullanımının başvuranın tutumu nedeniyle kesin suretle gerekli olduğunu ve polis memurlarının kullandığı gücün aşırı olmadığını gösteren ikna edici bir açıklama yapma görevini AİHM, aleyhine başvuru Devlete yüklemiştir (Gazioğlu ve Diğerleri / Türkiye, 29835/05, 17/05/2011, § 43). Bu doğrultuda, başvuranın vücudunda meydana gelen yaralanmaların anlatımları ile uyumlu olduğu ve ilgili birimin buna dair ikna edici bir açıklama getiremediği, kamera kayıtlarının ise olayın olduğu belirtilen yerlerin içini görmediği ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının tespitinde de öncelikle polis memurunun ilgilinin yakasının tuttuğundan bahsedildiği anlaşılmıştır. Kurul, bir direnme durumunda görevlinin müdahalesi ilgilinin yakasını tutmak değil kollarından tutmak ya da ellerinden arkada kelepçelemek olması gerektiğini kabul etmiştir. Polis memurunun ilgilinin yakasından tutarak onun onurunu orada bulunanların gözü önünde rencide ettiği ve bu nedenle karşı bir müdahale ile karşılaştığı kanaatine varmıştır. Hiçbir ifadenin doktor raporlarına yansıyan yaralanmaları açıklamadığının da göz önünde bulundurmıştır. Yakalandığı andan itibaren devletin hüküm ve tasarrufu altına girmiş olan başvuranın korunmasının da kamu görevlilerine düşüğü, yakalanan veya gözaltına alınan kişide meydana gelen her türlü yaralanmanın kamu görevlileri tarafından makul şekilde açıklanması ve delillendirilmesi gerektiği; ancak mevcut olayda kameraların olmadığı bir yere götürülen başvuranda yaralanmaların oluştuğu ve başvuranın iddialarının aksini ortaya koyabilecek delil

de sunulmadığı, bu nedenle de kolluk kuvvetlerinin hükmü ve tasarrufuna giren ve sebebi makul şekilde ve yeterli delille açıklanamayan yaralamaların kötü muamele oluşturduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Din ve vicdan özgürlüğü bağlamında ise, başvuranın eşinin yüzünü bayan bir polis memuruna erkeklerin bulunmadığı bir oda veya kabin gibi bir yerde göstermesi isteği demokratik toplumda Devletin sağlayabileceği imkânlar içerisinde hoş görülebilecek ve nezaketle karşılanabilecek bir istek olduğu ve söz konusu müdahalenin ölçülülük kriterini yerine getirmemesi nedeniyle din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edildiği kanaatine varmıştır.

4.4.2. 30/11/2018 tarih ve 5504505 sayılı H.A. Kararı

Başvuranın İddiaları

Karara konu başvuruda, başvuranın görme kaybından dolayı % 66 oranında engelli olduğu, 21 aydır ceza infaz kurumunda tutulduğu, sesli kitaptan yararlanmak istediği, Halk Kütüphanesinin sesli kitaplar yönünden zengin bir arşivinin bulunduğu, bu kitapların tutulduğu ceza infaz kurumuna gönderilmesine bir engel bulunmadığı, gönderi içeriği resmi kurumdan geleceği için herhangi bir sakınca da doğurmayacağı, tek ihtiyacının bu sesli kitapların CD formatında gönderileceği için CD çalar temin edilmesi olduğu, bu talebini farklı bakanlıklar ve müdürlüklere gönderdiği, ceza infaz kurumunca da talebin mevzuatta yerinin bulunmaması gerekçe gösterilerek reddedildiği iddia edilmiş, isteğinin yerine getirilmesi talep edilmiştir.

Usul

Başvuranın iddiaları ve talepleri, kötü muamele ve ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilmiştir. Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 14/2'nci maddesi gereği özgürlüğünden mahrum bırakılan engelli bireyler, erişilebilirlik ve makul düzenleme şartları dahil Sözleşmenin hedef ve ilkelerine uygun bir şekilde kendilerine muamelede bulunulması isteme hakkına sahiptir. Bu doğrultuda, ceza infaz kurumu idaresi ile görüşülmüş; ayrıca başvuranın dilekçesi muhatap kurum olan Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne gönderilerek söz konusu durumun hala devam edip etmediği, devam ediyor ise buna gerekçe oluşturan hususların cevaplandırılması istenmiştir. Başvuru konusu, idare ve başvuran tarafın-

dan anlaşmaya varılarak yerine getirilmesi mümkün olan bir talep olduğundan mağduriyetin giderilip giderilmediği sorulmuş, giderildi ise buna ilişkin görüşme tutanağının kurumumuza gönderilmesi rica edilmiştir.

Değerlendirme ve Karar

Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden gelen cevapta; başvuru kapsamındaki mağduriyetin idarece giderildiği, ancak 21.11.2018 tarihi itibarıyla Halk Kütüphanesi tarafından başvurana gönderilmiş olan bir CD olmadığı, başvuran ve idarenin de Halk Kütüphanesi tarafından kargo yoluyla gönderilecek CD'leri bekledikleri, bu CD'lerin Kurumlarına ulaşması durumunda başvuranın haftanın 3 günü dörder saat sesli kitaptan yararlanması konusunda İdare ve Gözlem Kurulu kararı alındığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, başvuru konusu talebin, muhatap tarafça yerine getirildiğinin Kuruma bildirildiği ve bu sebeple Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 18'inci maddesi ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 71'inci maddesi uyarınca iddia ve talep konusu hususun ortadan kalktığı anlaşılmış, başvuru uzlaşma ile sonuçlandırılmıştır.

4.4.3. 05/12/2018 tarih ve 5604609 sayılı S.G. Kararı

Başvuranın İddiaları

Karara konu başvuruda, Ceza İnfaz Kurumunda tutulan başvuranın sağlık kurulu raporuna göre ruhsal ve ortopedik engeli nedeniyle %54 vücut fonksiyon kaybı olduğu, nörolojik tedavi gördüğü, hareket kabiliyetinde kısıtlılık ve kişisel bakımında sorun yaşadığı, koşuların iki katlı ve standart olduğu, bulunduğu koşunun 33 kişiyle kapasitenin üstünde olduğu, klozet bulunmadığı, ayrıca kısıtlı imkanlardan ötürü kişisel temizliğinden mahrum kaldığı iddia edilmiş, fiziki durumu nedeniyle engellilere uygun koşu bulunan bir ceza infaz kurumuna naklinin sağlanması ve Adalet Bakanlığına durumu hakkında bilgi verilmesi talep edilmiştir.

Usul

Başvuranın iddiaları ve talepleri, kötü muamele ve ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilmiştir. Özgürlüğünden mahrum bırakılan engelli bireyler bakımından tutulma koşullarının mahpusun sağlık koşullarına uygun olmaması işkence ve kötü muamele yasağının ih-

lal edilmesine neden olabilmektedir. Bedensel engelli olan kişinin öznel durumu ile tutma koşulları arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıkardığı maddi ve manevi (fiziksel ve psikolojik) sonuçların “insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele” düzeyine ulaşmaması için birtakım tedbirler alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 14/2'nci maddesi gereği özgürlüğünden mahrum bırakılan engelli bireyler, erişilebilirlik ve makul düzenleme şartları dahil Sözleşmenin hedef ve ilkelerine uygun bir şekilde kendilerine muamelede bulunulmasını isteme hakkına sahiptir. Bu doğrultuda, başvuranın iddiaları, Adalet Bakanlığına gönderilerek gerekli tedbirlerin alınması talep edilmiştir.

Değerlendirme ve Karar

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 21.09.2018 tarihli yazısında; başvuruna sağlık raporu aldırılması işlemlerinin başlatıldığını ifade edilmiştir. Genel Müdürlüğün, 30.12.2018 tarihle kayda alınan yazısında ise başvuranın sağlık kurulu raporuna istinaden hastalık nedeniyle ikinci bir talimata kadar engeline uygun başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmesinin uygun görüldüğünü, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 18'inci maddesine göre açılan bölümde cezasının infazının devam olunmasına, tedavisinin gerekli kıldığı tüm işlemlerin eksiksiz yerine getirilmesine ve düzenli aralıklarla kontrollerinin yaptırılarak cezasının infazına bahsi geçen bölümde devam olunmasının gerekip gerekmediği hususunda rapor aldirılmasına, gerekmiyorsa kurumun diğer bölümlerine alınarak hangi kuruma nakledileceğine dair karar verilmek üzere sağlık kurulu raporunun Genel Müdürlüğe gönderilmesine karar verildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, başvuru konusu talebin, muhatap tarafça yerine getirildiğinin Kuruma bildirildiği ve bu sebeple Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 18'inci maddesi ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 71 inci maddesi uyarınca iddia ve talep konusu hususun ortadan kalktığı anlaşılmış, başvuru uzlaşma ile sonuçlandırılmıştır.

4.4.4. 27.11. 2018 tarih ve 2018/ 103 sayılı Y.S. kararı

Başvuranın İddiaları

Karara konu başvuruda, başvuran gazete taleplerinin yerine getirilmediğinden ve yalnızca belirli gazetelerin

verildiğinden, ceza infaz kurumunda hiçbir faaliyet yapılmadığından, ziyaret sürelerinin 30 dakika ile sınırlı tutulmasından ve nakil taleplerinin çeşitli gerekçelerle kabul edilmediğinden şikâyet etmiş ve söz konusu iddialara ilişkin olarak gereğinin yapılmasını talep etmiştir.

Usul

Başvuranın iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir. Başvuranın iddialarıyla ilgili olarak 6701 sayılı Kanununun 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca, ceza infaz kurumu ile yazışmalar yapılmıştır. 6701 sayılı Kanununun 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası gereği muhatabın yazılı görüşü tebliğ edilerek başvurudan görüş sunması talep edilmiştir. Ancak, başvuruda yer alan ve ceza infaz kurumu tarafından yanıtlanan iddialara ilişkin olarak başvuran, herhangi bir görüş bildirmemiştir.

Muhatap Kurumun Yanıtı

Başvuranın iddialarıyla ilgili olarak 6701 sayılı Kanununun 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca, ceza infaz kurumundan alınan yazılı görüşte; başvuranın talep ettiği gazetelerin gazete başbanyii tarafından getirilemediği veya zamanında teslim edilemediği, temin edildiğinde ise Eğitim Kurulunca yapılan incelemeler neticesinde söz konusu gazetelerde terör örgütünün övücü sözler tespit edildiği, bu nedenle alınan karar ile gazetelerin başvurana teslim edilmediği belirtilmiştir. Kurumda faaliyet yapılmadığına ilişkin olarak, ceza infaz kurumu, kurumda iki ayrı koşutta terör hükümlü veya tutuklusunun bulunduğunu, güvenlik gerekçesiyle bu koşullarda tutulanların bir araya getirilemediğini, başvuran dahil ilgili koşutta kalanların kendi güvenlikleri ve mevzuat gereği kurumda gerçekleştirilen toplu konferans, özel anma günlerindeki veya eğlence gibi etkinliklere katılmalarının mümkün olmadığını, ayrıca terör hükümlü ve tutukluların adli hükümlü ve tutuklularla birlikte kursa katılmasının da mümkün olmadığını, bununla birlikte 12 kişilik katılımcı sayısı sağlandığı takdirde Halk Eğitim Merkezleri tarafından kurumda kurslar açılabilirdiğini; ancak terör hükümlü ve tutuklu sayısının 12 kişilik katılımcı sayısını sağlayamadığı için bu hükümlü ve tutuklulara yönelik kurs açılmadığını ifade etmiştir. Ziyaret saatlerinin az olmasına ilişkin olarak ise, kurum kapasitesi ve ziyaret alanının koşulları sebebiyle ilgili mevzuata uygun olarak ayırım gözetmeksizin bü-

tün hükümlü ve tutuklular için standart bir şekilde kapalı görüşlerin 30 dakika, açık görüşlerin ise 40 dakika yapıldığı belirtilmiştir.

Değerlendirme ve Karar

Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlerde kötü muamele olarak kabul edilebilecek hususların farklı şekillerde tezahür edebileceği, bunların ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabileceği; bu nedenle de mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşamın tüm yönleriyle mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir.

Bu çerçevede bir ceza infaz kurumunda mahpusların zamanlarını geçirebileceği süreli veya süresiz yayınlardan faydalanmanın ve kurumda düzenlenen etkinliklerin ve sosyal, kültürel ve sportif kurslara katılma gibi faaliyetlerin, diğer tutulma koşullarıyla bir bütün olarak, mahpusların yaşam kaliteleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu, ayrıca mahpusların makul düzeyde dış dünya ile temaslarını sürdürmesinin de oldukça önem taşıdığı, bununla birlikte, ceza infaz kurumlarında bazı hallerde kurumun güvenliği, suçun ve düzensizliğin önlenmesi amacıyla kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan hakların sınırlandırılmasının mümkün olabileceği değerlendirilmiştir.

Yapılan inceleme neticesinde başvuranın talep ettiği süreli yayınlara erişemediği, kurumda düzenlenen faaliyetlere katılamadığı ve ziyaret sürelerinin bir saatten az sürdüğü tespit edilmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunun başvuranı kasten faaliyetlerden mahrum bırakma amacı taşımasa dahi, başvuranın kültür ve sanat etkinliklerine katılma hakkından mahrum bırakılabilmesi için yeterli sayıda terör hükümlü ve tutuklu sayısının olmaması gerekçesinin, tek başına yeterli bir neden olmadığı, ceza infaz kurumlarında tutulan kişilerin serbest bırakıldıktan sonra, mümkün olduğunca, topluma yeniden entegrasyonunun sağlanması ve böylece kanunlara riayet eden ve kendini idame ettirebilen bir hayat sürmesine imkân sağlanması için Halk Eğitim Merkezleri tarafından kursiyer sayısına bakılmaksızın ceza infaz kurumlarında kurs açılmasının ve bu kursla-

rın devamlılığının sağlanması için gerekli önlemlerin alınması önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Bununla birlikte somut olaya özgü şekilde tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde AİHM'in Mursic v. Hırvatistan kararına atıfla; başvuranın kitap ve dergi dahil sakıncalı olmayan her türlü süreli ya da süresiz yayına erişebildiği, başvuranın sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamasa da açık havadan yararlandırılmaya ilişkin bir şikayeti bulunmadığı ve bu süre zarfında açık havada egzersiz yapma gibi sportif faaliyetlerde bulunabileceği ve gerekliliklere dayanan ve mevzuata uygun olan ziyaret sürelerine ilişkin uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve tutukluluğa ilişkin kaçınılmaz olarak ortaya çıkan elemin ötesinde kötü muamele yasağını ihlal niteliği taşımadığı değerlendirildiğinden 20.4.2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrası doğrultusunda, insan hakları ihlali yapılmadığı kanaatine varılmıştır.

4.5. Farkındalık Arttırma Faaliyetleri

Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Kötü Muameleyle Mücadele Eğitim Programı

Ulusal önleme mekanizmaları, polis memurlarına, sivil veya askeri personele, sağlık çalışanlarına, kamu görevlilerine ve özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerle ilişkili olabilecek her türlü personele işkence ve kötü muamele yasağı hakkında bilgi ve eğitim vererek

farkındalık çalışmaları yürütebilmektedir. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının h bendi de "İşkence ve kötü muamele ile mücadele etmek ve bu konuda çalışmalar yapmayı" Kurumun görevleri arasında saymıştır.

Bu çerçevede özellikle uygulamada hangi aktif ve/veya pasif hareket ve davranışların işkence veya kötü muamele olabileceğine dair alıkonulma merkezleri idarecilerinin bilinçlendirilmesi için bir eğitim verilmesi planlanmıştır. Söz konusu eğitim kapsamında, alıkonulma merkezlerinin idarecilerinde işkence ve kötü muamele yasağı konusunda farkındalık oluşturma, uygulamadan örneklerle bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, böylelikle alıkonulma merkezlerinde görev yapan diğer personelin de dolaylı olarak bu farkındalığı edinmesi

hedeflenmiştir. Eğitimin hayata geçirilmesinden önce paydaş kurum ve kuruluşlarla bir araya gelinmesi ve görüş alışverişinde bulunulması amacıyla TİHEK'in evsahipliğinde, 6 Temmuz 2018 tarihinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler ve Muhafaza Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğünden temsilcilerin katılımıyla Ankara'da, "Alıkonulma Merkezleri İdarecilerinin Eğitimi ve Bilinçlendirilmesi Eylem Planı İşbirliği Toplantısı" gerçekleştirilmiş ve toplantıdan elde edilen çıktılarla bir eğitim programı hazırlanmıştır.

Alıkonulma Merkezleri İdarecilerinin Eğitimi ve Bilinçlendirilmesi Eylem Planı İşbirliği Toplantısı

7-9 Kasım 2018 tarihleri arasında Kızılcahamam'da "Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Kötü Muamele ile Mücadele" başlığı ile tertip edilen eğitim programına, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza

Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü bünyesinde görev yapan idareciler katılım sağlamıştır. Programa katılım sağlayacak personelin Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapmasına ve daha önce Kurumumuz tarafından ziyaret gerçekleştirilen alıkonulma merkezi idarecilerine öncelik sağlanmasına dikkat edilmiştir. Eğitime 130'a yakın alıkonulma merkezi idarecisi katılım sağlamıştır.

Eğitimde;

- ◆ BM İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesine İlişkin Sözleşme ve OPCAT
- ◆ TIHEK'in Yaptığı Ziyaretler, Tespit ve Tavsiyeler ile Kuruma Yapılan Başvuruların Yoğunlaştığı Konular, Başvuruların İnceleme Usulü
- ◆ İşkence ve Kötü Muamele Yasağına İlişkin Anayasa Mahkemesi İçtihatları
- ◆ BM İşkenceye Karşı Komite Kararları ve Uygulamaları
- ◆ İşkence ve Kötü Muamele Yasağına İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları
- ◆ Uygulamada Hak Temelli Yaklaşım
- ◆ Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesinin (CPT) ve Avrupa Konseyinin Alıkonulma Merkezleriyle İlgili Standartları
- ◆ Psikiyatri Merkezlerinde İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi
- ◆ Alıkonulma Merkezlerinde Hassas Gruplar konularında sunumlar gerçekleştirilmiştir.

3 gün süren eğitimin son gününde alıkonulma merkezlerinde işkence ve kötü muamelenin önlenmesinde bilgi ve deneyim paylaşımı, tespitler ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Alıkonulma merkezi idarecileri tarafından;

- ◆ Özellikle ceza infaz kurumlarında sağlık hizmetlerinin aksayabildiği, bu konuda Sağlık Bakanlığına büyük işler düştüğü,
- ◆ Ceza infaz kurumlarındaki aile hekimliği uygulamasının yeterli olmadığı,
- ◆ Ceza infaz kurumlarında alıkonulmalardan farklı olarak mağdurların aileleri ile ilgili olarak da çalışmalar yapılması gerektiği,
- ◆ Ceza infaz kurumlarının “geçici kabul” bölümünde çalışan personele insan haklarıyla uyumlu özel eğitim verilmesi gerektiği,

- ◆ Ceza infaz kurumu idarelerinde belli özel kriterler aranması ve bunun mevzuata dahil edilmesi gerektiği,
- ◆ Medyada alıkonulma merkezlerine yönelik olarak temeli olmayan haberlerin yayınlanabildiği, bu durumun toplum üzerinde negatif algı yarattığı,
- ◆ Sonraki eğitimler için tüm kurumlardan eğitim programları istenerek ortak bir modül geliştirilebileceği ve özellikle pratiğe ve örneğe dayalı eğitimlerin daha faydalı olacağı,

- ◆ Alıkonulma merkezlerindeki çocuklarla ilgili ortak bir veri tabanı geliştirilmesi gerektiği, zira bu konuda kurumlar arasında ciddi bir koordinasyon eksikliği olduğu,
- ◆ Alıkonulma merkezlerinde görev yapan personelin ruhsal olarak yıprandığı, kendilerine yönelik olarak da rehabilite edici programların üretilmesi gerektiği,
- ◆ Suç işlemiş kişilerin yeniden suç işleme oranlarının ve suç işleme nedenlerinin araştırılması gerektiği,
- ◆ Ruh ve sinir hastalıkları hastanelerine yapılan istemsiz yatışlar hususunda pek çok sorunla karşılaşıldığı,
- ◆ Sağlık Bakanlığı'nda mevzuattan sorumlu birim ile TİHEK'in işbirliği yaparak insan haklarıyla uyumlu mevzuat geliştirme çalışmalarının yapılması gerektiği, belirtilmiştir.

4.6. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde İşbirliği

4.6.1. Ulusal Düzeyde İşbirliği

TİHEK, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın ve yayın kuruluşları, araştırmacılar, akademisyenler ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşların katılımıyla merkezde ve illerde istişare toplantıları gerçekleştirerek görev alanına giren konularda ulusal düzeyde işbirliği geliştirme imkanına sahiptir.¹⁰⁵

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Kurumun ulusal önleme mekanizması olarak görevleri arasında işkence ve kötü muameleyle mücadele alanında faaliyet yürüten kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmayı¹⁰⁶ da sayarak ulusal önleme mekanizmasının görevlerini ilgili paydaşlarla işbirliği içerisinde yürütmesine verilen önem ortaya konulmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin taraf olduğu ulusla-

¹⁰⁵ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, m.22/1.

¹⁰⁶ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 94/1/e.

rarası insan hakları sözleşme ve protokolleri uyarınca kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına Devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek de ulusal önleme mekanizmasının görevleri arasında sayılmıştır.¹⁰⁷

Bunlara ek olarak Kurumumuz, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulları ile alıkonulma merkezlerine ilişkin çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu merkezlere ilişkin hazırladıkları raporları ve diğer çalışmalarını inceleyerek çalışmalarında bunlara yer verebilmekte, ihlal iddialarını ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirebilmekte ve ziyaretlerinde göz önünde bulundurabilmektedir. Ayrıca Kurumumuza sivil toplum kuruluşları tarafından iletilen ihlal iddialarının resen incelenebilmesi de mümkündür.

Farkındalık arttırma faaliyetleri kapsamında ulusal önleme mekanizması tarafından verilen “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Kötü Muameleyle Mücadele Eğitimi” ile ilgili kurumlar ve alıkonulma merkezi idarecileriyle işbirliğinin arttırılması ve ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca; işkence ve kötü muamelenin önlenmesi kapsamında ulusal düzeyde tertip edilen toplantı ve çalıştaylara katılım sağlanması yoluyla da paydaşlarla işbirliği yapılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda ulusal önleme mekanizmasının katılım sağladığı toplantı ve çalıştaylar şunlardır:

Uluslararası Koruma Arayan Refakatsiz Çocukların Adalete Erişiminin Güçlendirilmesi Projesi Bilgilendirme Semineri

Uluslararası Koruma Arayan Refakatsiz Çocukların Adalete Erişiminin Güçlendirilmesi Uluslararası koruma kapsamındaki refakatsiz çocukların hakları konusunda adalete erişimin güçlendirilmesi ve verilen hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla yargı organları, kamu kurum ve kuruluşları, barolar ve sivil toplum kuruluşları arasında kapasite ve farkındalık yaratılmasının hedeflendiği Proje kapsamında 11 Ocak 2018 tarihinde kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri için İstanbul, Gaziantep ve Konya illerinde, çocukların adalete erişimi için mevcut ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ve uygulama

mada yaşanan sorunlar üzerine 90 temsilcinin katılımı ile düzenlenen bilgilendirme seminerlerine katılım sağlanmıştır.

Adalet Bakanlığının Kötü Muamele İddialarının Etkili Soruşturulması ve Cezasızlıkla Mücadelenin Geliştirilmesi Projesi Toplantıları

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı” kapsamında uzmanlar düzeyinde Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Adalet Bakanlığı yetkililerinden teşekkül eden “Gayri Resmi Çalışma Grubu” toplantılarının somut çıktılarından biri olan “Kötü Muamele İddialarına İlişkin Soruşturuların Etkinliğinin Geliştirilmesi ve Cezasızlıkla Mücadele Projesi”nin 27 Şubat 2018 tarihindeki açılış toplantısı ile devamındaki ulusal ve uluslararası toplantılarına katılım sağlanmıştır.

Kurumumuz aynı zamanda Projenin Yürütme Kurulu’nda yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi Ortak Projesi

Aralık 2018’de sona eren 36 aylık Projenin paydaşları Yargıtay, Danıştay, Adalet Bakanlığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Türkiye Barolar Birliği ve Adalet Akademisidir.

Projenin amacı, Türkiye’de yargı kurumlarını Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa Birliği müktesebatı ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklere uyumlu olacak şekilde güçlendirerek, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru sistemini desteklemek ve gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Proje kapsamında çeşitli illerde gerçekleştirilen toplantılara Kurumumuzdan da katılım sağlanmıştır.

Kamu-STK İşbirliği Projesi 3. Yönlendirme Komitesi Toplantısı

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPAI) programlaması kapsamında finanse edilen STK’lar ile işbirliği için Kamu Sektörünün Güçlendirilmesi Projesi (Strengthening The Public Sector for Cooperation with

¹⁰⁷ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 94/1/i.

CSOs) İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Amacı “merkezi ve yerel düzeyde sivil toplum ile iletişim ve işbirliğine yönelik olarak kilit rol oynayan kamu kurumlarının kapasitelerini güçlendirmek” olan Proje, sivil toplum kavramı ve rolünün kamu görevlileri tarafından anlaşılmasını ve kamu görevlilerinin diyalog becerilerinin artırılmasını, kamuSTK iş birliğinin sağlanması için merkezi düzeyde kurumsal düzenlemelerin güçlendirilmesini ve iş birliği için uygulama becerisinin geliştirilmesini, Merkezi Hükümetin yerel düzeydeki temsilcilerinin STK’ların karar alma süreçlerinde katılımını teşvik etme ve destekleme konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Kurumumuz, projenin etkili bir biçimde yürütülmesi, projenin uygulanması ve süreç ile ilgili hususlarda yol gösterici tavsiyelerde bulunması amacıyla proje ekibi ve paydaşlar ile kamu kuruluşu ve STK temsilcilerinden oluşan Yönlendirme Komitesi üyesidir.

Kötü Muamelenin Soruşturulmasındaki Güçlükler ve İlgili Paydaşların Sorumlulukları (Uluslararası ve Karşılaştırmalı Yaklaşım) Toplantısı

Kurumumuzun yürütme kurulunda da yer aldığı, Avrupa Konseyi ve Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen “Kötü Muamele İddialarının Etkili Soruşturulması ve Cezasızlıkla Mücadelenin Geliştirilmesi Projesi” kapsamında 2627 Ekim 2018 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirilen Kötü muamelenin soruşturulmasındaki güçlükler ve ilgili paydaşların sorumlulukları (Uluslararası ve Karşılaştırmalı yaklaşım) Toplantısına katılım sağlanmıştır.

Proje, hâkim ve savcıların kötü muamele ve cezasızlıkla mücadele etmeye yönelik olarak soruşturmaları etkili bir şekilde gerçekleştirme kapasitelerinin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Göçmen ve Mülteci Haklarının Korunmasında Yargı Araçları ve Avukatların Rolü” Uluslararası Çalıştay

Uluslararası Hukukçular Komisyonu(International Commission of Jurists/ICJ), Mülteciler ve Göçmenler için Avrupa Konseyi (European Council on Refugees and Exiles/ECRE), MülteciDer ve Mülteci Hakları Merkezi tarafından ortaklaşa yürütülen “Sığınmacılar, Mülteciler ve Göçmenlerin Adalet Erişimine Destek Projesi” konulu Projenin “Türkiye’de Göç ve Mülteci Hukuku Alanında Avukatların Uzmanlık ve Yetkinliklerinin Des-

teklennesine Yönelik Çalışmalar” başlıklı uluslararası çalıştay 17 Aralık 2018 tarihinde Ankara Anemon Otel’de gerçekleştirilmiş ve çalıştaya Kurumumuz tarafından katılım sağlanmıştır.

4.6.2. Uluslararası Düzeyde İşbirliği

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının (m) bendine göre “İnsan hakları ve ayrımcılıkla mücadele alanındaki uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, alanındaki uluslararası kuruluşlarla ilgili mevzuat dâhilinde işbirliği yapmak” TIHEK görevleri kapsamında sayılmıştır. Bu kapsamda ulusal önleme mekanizması, bilgi ve deneyim paylaşımını arttırmak, kurumsal kapasitesinin geliştirmek ve etkin faaliyet göstermek amacıyla uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve iletişim kurmaya önem vermektedir. Bu doğrultuda, gerek uluslararası kuruluşlarla birebir iletişim kurularak gerekse de görev alanına giren konularda uluslararası toplantı ve çalıştaylara katılım sağlanarak işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ulusal önleme mekanizmasının uluslararası işbirliğini geliştirmek ve güçlendirmek amacıyla 2018 yılında gerçekleştirildiği faaliyetler şunlardır:

Göçmenlerin Alıkonulmasında Ulusal Önleme Mekanizmalarının Rolü Projesi

Birleşik Krallık Ulusal Önleme Mekanizması(UÖM) tarafından, Oxford Üniversitesi ile yürütülen Göçmenlerin Alıkonulmasında Ulusal Önleme Mekanizmalarının Rolü Projesi kapsamında 18.10.2016 tarihinde Kurumuza bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Söz konusu Projenin ilk aşamasında ülkemizin yanı sıra, Yunanistan, İtalya ve Macaristan gibi yoğun göç alan ülkelere de benzer ziyaretler düzenlenmiş olup söz konusu projenin çıktılarının paylaşıldığı ve 14.12.2017 tarihinde Oxford’ta gerçekleştirilen toplantıya kurumumuz temsilcileri de katılım sağlamıştır. Projenin ikinci aşaması kapsamında ise Birleşik Krallık Ulusal Önleme Mekanizmasından 19.10.2017 tarihinde yeni bir işbirliği teklifi gelmiştir. Projenin bu aşamasında amaçlanan adı geçen ülkelerde yasadışı göçmenlerin tutulduğu yerlerin ulusal önleme mekanizmalarınca ne şekilde izlendiğini yakından görmek ve Birleşik Krallık, Yunanistan ve Türkiye’nin ulusal önleme mekanizmaları arasında konuya ilişkin bilgi ve deneyim paylaşımını sağlamak, kapasitelerin güçlendirilmesine güçlendiril-

mesine destek olmak, yeni işbirliği fırsatlarının yolunu açmaktır. Bu çerçevede, Birleşik Krallık UÖM'sinde görevli personelin katılımı ile 10.09.2018 tarihinde Adana Sarıçam Geçici Barınma Merkezine, 12.09.2018 tarihinde Gaziantep Geri Gönderme Merkezine haberli bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Yine Projenin ikinci aşaması kapsamında, 0104.10.2018 tarihlerinde Birleşik Krallık UÖM'si ile birlikte Wolverhampton'da bulunan HMP Feat herstone Cezaevine izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında 2019 yılında izleme ziyaretleri yapılması ve değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Alıkonulma Merkezlerinde İntiharların ve Aşırı Doz (ölümlerinin) Önlenmesi ve Üye Ülkelerde UÖM Personelinin Statüsü Toplantısı

Uluslararası işbirliğinin artırılması ve ulusal önleme mekanizması görevini ifa eden kurumlarla deneyim paylaşımının sağlanması amacıyla 2830 Mayıs 2018 Podgorica'da düzenlenen ve Güneydoğu Avrupa Ulusal Önleme Mekanizması Ağı tarafından organize edilen "Alıkonulma Merkezlerinde İntiharların ve Aşırı Doz (ölümlerinin) Önlenmesi ve Üye Ülkelerde UÖM personelinin Statüsü" konulu toplantıya katılım sağlanmıştır. Toplantıda genel olarak özgürlüğünden mahrum bırakılanları intihara sürükleyen nedenler, risk grupları, alıkonulma merkezlerinde görevli personellerin intiharların önlenmesindeki rolleri, intiharın multidisipliner bir yöntemle ele alınmasına ihtiyaç duyulduğu ve

intiharın önlenmesinde ulusal önleme mekanizmalarının konumu hususlarına değinilmiştir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun Önleyici Faaliyetler, Ziyaretler ve Raporlamaya dair Kapasitesinin Güçlendirilmesi Çalıştayı

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile işbirliği çerçevesinde, 1213 Kasım 2018 tarihlerinde "Ulusal Önleme Mekanizması Görevi Kapsamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun Önleyici Faaliyetler, Ziyaretler ve Raporlamaya dair Kapasitesinin Güçlendirilmesi Çalıştayı" düzenlenmiştir. BM İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi Üyesi ve Gürcistan İnsan Hakları Kurumu, Ulusal Önleme Mekanizması Dairesi Başkan Yardımcısı kolaylaştırıcı olarak Çalıştay'da yer almıştır. Çalıştay'da OPCAT Bağlamında Önleme Kavramı ve Önleme Ziyaretlerine, ulusal önleme mekanizmasının bilinirliğinin artırılması, ziyaret öncesi ve sırasında strateji belirlenmesi, raporlama ve tavsiyede bulunma gibi hususlar tartışılmış; ulusal önleme mekanizması olarak Gürcistan İnsan Hakları Kurumunun faaliyetleri hakkında bilgi edinilmiştir.

4.7. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları

İl insan hakları kurulları, il ve ilçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'in "Kurullar tarafından faaliyetleri ile ilgili aylık rapor hazırlanır. Hazırlanan raporlar dönemi izleyen ayın ilk 10 günü içerisinde valilik kanalıyla Başkan-

lğa gönderilir.” hükmünü haiz 19 uncu maddesi uyarınca TIHEK’e aylık raporlarını sunmaktadırlar. Bununla birlikte bazı il insan hakları kurulları, raporlarını aylık değil 3 aylık faaliyet raporu biçiminde senede 4 kez göndermektedirler.

İl insan hakları kurulları tarafından Kurumumuza gönderilen raporlar aşağıdaki formatlarda hazırlanmaktadır:

- ◆ Aylık Faaliyet Raporu
- ◆ 3 Aylık Faaliyet Raporu
- ◆ Ziyaret Raporu
- ◆ İstatistikler

Aylık faaliyet raporlarında il insan hakları kurulları; kendilerine gelen başvuruları, başvuruların konularını ve sonucunda alınan kararları, yapılan toplantıları, toplantılarda alınan kararları, ilgili ay veya aylar süresince il ve ilçelerde gerçekleştirilen etkinlikleri raporlamaktadırlar. İncelenen mezkûr raporlar neticesinde; il ve ilçe insan hakları neredeyse hiç başvuru yapılmadığı, yapılan başvuruların ise ya ilgili kurumlara havale edildiği yahut da ihlal olmadığı yönünde kararlar verildiği görülmektedir.

Ziyaret raporlarının tamamına yakını il insan hakları kurulunun bulunduğu ile bağlı bulunan ilçe nezarethane ve karakollarının ziyaret edilmesi neticesinde

düzenlenen ve nezarethane ziyaret form larının doldurulması suretiyle elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Söz konusu ziyaretlerde tespit edilen hususlar genel olarak; havalandırma ve aydınlatmanın yetersiz oluşu, nezarethanede çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması için gerekli koşulların bulunmaması ve nezarethanelerin fiziksel koşullarının iyileştirilmesi gerekliliğidir.

İstatistikler başlığıyla il ve ilçe insan hakları kurulları tarafından Kurumumuza gönderilen belgeler de ise Kurullara ilgili süre boyunca ne kadar başvuruda bulunduğu, bu başvuruların hangi kurumlara ve konulara ilişkin olduğu vb. bilgiler bulunmaktadır.

İŞKENCEYE VE
DİĞER ZALİMANE,
GAYRİİNSANİ
VEYA KÜÇÜLTÜCÜ
MUAMELE VEYA
CEZAYA KARŞI
BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER
SÖZLEŞMESİNE
EK İHTİYARİ
PROTOKOL

OPC

EK BÖLÜM

(Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18/12/2002 tarih ve 57/199 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 22/7/2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir)

AT

BAŞLANGIÇ

Bu Protokol'ün Tarafı Devletler,¹⁰⁸

İşkence ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezanın yasaklanmış bulunduğunu ve insan haklarının ağır/(ciddi) ihlallerini oluşturduğunu yeniden vurgulayarak, İşkenceye ve Diğer Zalimane, insanlıkdışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşmenin (bundan böyle, “Sözleşme” olarak anılacaktır) öngördüğü amaçları gerçekleştirmek ve özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirebilmek için başkaca önlemlerin alınmasının gerekli bulunduğu kani olarak,

Sözleşme Madde 2 ve 16 hükümlerinin, her bir Taraf Devleti, kendi yargı yetki alanı içindeki herhangi bir yerde/(ülkede), işkence ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza teşkil eden tasarrufları engellemek için etkin önlemler almakla yükümlü tuttuğunu yeniden hatırlatarak,

Bu maddelerin uygulanmasının Devletlerin en önde gelen sorumlulukları olduğunu; özgürlüklerinden yoksun bırakılarak alıkonulan kişilerin korunmalarını güçlendirmenin ve bu kişilerin insan haklarına tam olarak saygı gösterilmesinin herkesin üzerine/(payına) düşen ortak bir sorumluluk teşkil ettiğini ve icrai/(uygulama) yetkilerini haiz uluslararası organların, ulusal önlemleri tamamladığını ve sağlamlaştırdığını, tespit ederek, İşkencenin ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezanın etkili şekilde önlenmesi hususunun, eğitimi ve çeşitli yasal yönetsel yargısal ve diğer önlemlerin bir bileşimini gerektirdiğini yeniden hatırlatarak,

Dünya İnsan Hakları Konferansının, işkencenin ortadan kaldırılmasına yönelik gayretlerin, önce ve en başta gelen unsur olarak, bunun önlenmesi üzerinde odaklanılması gereğini açıkça ilan ettiğini ve Sözleşmenin, kişilerin alıkonulma yerlerinin düzenli biçimde ziyaret edilmesi şeklindeki bir önleyici sistemin kurulmasını amaçlayan bir seçmeli protokolünün kabul edilmesi için çağrıda bulunduğunu da yeniden hatırlatarak,

Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarının, kişilerin alıkonulma yerlerine düzenli şekilde ziyaretler yapılmasına dayanan, yargısal olmayan önleyici nitelikli yöntemler/(araçlar) ile güçlendirilebileceğine kani olarak, Aşağıdaki hükümlerde anlaşmışlardır:

BÖLÜM I. Genel İlkeler

Madde 1

Bu Protokolün amacı, işkencenin ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezanın önlenmesi amacıyla, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin alıkonuldukları yerlere bağımsız uluslararası ve ulusal organlar/(kuruluşlar) tarafından gerçekleştirilecek olan bir düzenli ziyaretler sistemini kurmaktır.

Madde 2

1. İşkenceye Karşı Komitenin, bir “İşkencenin ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezanın Önlenmesi Alt Komitesi” (bundan böyle, “Önleme Alt Komitesi” olarak anılacaktır) kurulacaktır ve bu AltKomite, bu Protokolde düzenlenen görevleri/(işlevleri) yerine getirecektir. 2. Önleme Alt Komitesi, Birleşmiş Milletler Şartı çerçevesi içinde çalışmalarını yürütecektir ve bu Şartta yer alan amaçların ve ilkelere yanı sıra, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yapılacak muameleye ilişkin Birleşmiş Milletler normlarını (da) kendisine rehber alacaktır. 3. Aynı şekilde, Önleme Alt Komitesi, gizlilik, tarafsızlık, seçici olma, evrensellik ve nesnellik/ (objektiflik) ilkelerini de kendisine rehber alacaktır. 4. Önleme Alt Komitesi ve Taraf Devletler, bu Protokolün uygulanmasında işbirliği yapacaklardır.

Madde 3

Her Taraf Devlet, işkencenin ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezanın önlenmesi için ulusal düzeyde bir ya da daha fazla sayıda organ kuracak, atayacak ya da (var olanları) muhafaza edecektir/(koruyacaktır); (bundan böyle, “ulusal önleyici mekanizma” olarak anılacaktır).

¹⁰⁸ Ekte yer alan OPCAT metni, söz konusu protokolün resmi olmayan çevirisidir.

Madde 4

Her Taraf Devlet, bu Protokol uyarınca, ister bir kamusal makamca verilen bir emir üzerine isterse de bu kamusal makamın tahrikiyle ya da rızası yahut onayı ile olsun özgürlüklerinden yoksun bırakılmış ya da bırakılabilecek olan kişilerin alıkonuldukları kendi yargı yetki alanı ve kontrolü altındaki herhangi bir yerin (bundan böyle, “alıkonulma yerleri” olarak anılacaktır), Madde 2 ve 3’de anılan mekanizmalar tarafından ziyaret edilmesine izin verecektir. Bu ziyaretler, gerekli olması halinde, söz konusu kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirmek amacıyla yapılacaktır.

Bu Protokolün amaçları bakımından özgürlükten yoksun bırakma terimi, bir kişinin, herhangi bir biçimde (gözetli/tutuklu olarak) alıkonulması ya da hapsedilmesi yahut herhangi bir yargısal, idari ya da başkaca bir makamın emri üzerine bu kişinin tutulduğu yeri dilediği zaman terk etmesine izin verilmediği bir kamusal ya da özel gözetli yerlerine konulması/ (yerleştirilmesi) anlamına gelmektedir.

BÖLÜM II. Önleme Alt Komitesi

Madde 5

1. Önleme Alt Komitesi, on üyeden oluşacaktır. Bu Protokole ilişkin olarak onbeşinci onaylama ya da katılmadan sonra, Önleme Alt Komitesinin üye sayısı yirmibeşe çıkarılacaktır. 2. Önleme Alt Komitesi üyeleri yüksek ahlaklı özellikle ceza hukuku, hapisane ve polis yönetimi ya da özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilere yönelik muameleye ilişkin alanlarda mesleki deneyimini kanıtlamış kişiler arasından seçilir. 3. Önleme Alt Komitesi kompozisyonunda, eşitlikçi/(adil) coğrafi dağılım ve farklı uygarlık biçimlerinin ve Taraf Devletlerin hukuk sistemlerinin temsil edilmesi esaslarına gereken özen gösterilecektir. 4. Bu kompozisyonda ayrıca, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması ilkeleleri temelinde, cinsiyetlerin dengeli temsili hususu da dikkate alınacaktır. 5. Önleme Alt Komitesinde aynı Devletin vatandaşı olan iki üye bulunamaz. 6. Önleme Alt Komitesi üyeleri, kişisel sıfatlarıyla hizmet göreceklendir; bağımsız ve tarafsız olacaklardır ve Önleme

Alt Komitesine etkili biçimde hizmet sunmaya amade/ (elverişli konumda) olacaklardır.

Madde 6

Her Taraf Devlet, bu Maddenin 2. paragrafı uyarınca, Madde 5’de belirtilen niteliklere sahip ve aranan gerekleri taşıyan en çok iki kişiyi aday gösterebilir ve bunu yaparken, adayların niteliklerine/ (vasıflarına) ilişkin ayrıntılı bilgiyi de sunacaktır.

2. (a) Adaylar, bu Protokole Taraf bir Devletin vatandaşlığına sahip olacaklardır. (b) Bu iki adaydan en az biri, aday gösteren Taraf Devletin vatandaşlığına sahip olacaktır. (c) Bir Taraf Devletin ikiden daha fazla vatandaşı aday gösterilmeyecektir. (d) Bir Taraf Devlet diğer Taraf Devletin bir vatandaşını aday olarak göstermeden önce, o Taraf Devletin buna rızasını arayacak/ (isteyecek) ve alacaktır.

3. Seçimlerin yapılacağı Taraf Devletler toplantısı tarihinden en az beş ay önce, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Taraf Devletlere göndereceği bir mektupla, onları üç ay içinde adaylarını sunmaya davet edecektir. Genel Sekreter, bu şekilde aday gösterilen bütün kişilerin alfabetik sıralı bir listesini, bu kişileri aday gösteren Taraf Devletleri de belirtmek suretiyle hazırlayıp sunacaktır.

Madde 7

1. Önleme Alt Komitesi üyeleri, aşağıdaki yöntem izlenerek seçileceklerdir: (a) Önce, bu Protokolün 5. Maddesinde aranan gereklerin ve ölçütlerin karşılanıyor olması dikkate alınacaktır; (b) İlk seçim, bu Protokolün yürürlüğe girmesinden sonra en geç altı ay içinde/(altı aydan daha geç olmaksızın) yapılacaktır. (c) Taraf Devletler, Önleme Alt Komitesi üyelerini gizli oyla seçeceklerdir. (d) Önleme Alt Komitesi üyelerinin seçimleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından toplanacak olup iki yılda bir yapılacak olan Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin toplanma yeter sayısını oluşturacağı bu toplantılarda, en yüksek sayıda oyu alan ve oylamada hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletler temsilcileri oylarının mutlak çoğunluğunu elde eden kişiler Önleme Alt Komitesine seçilmiş olacaklardır.

2. Seçim süreci sırasında, bir Taraf Devlet vatandaşı iki kişi Önleme Alt Komitesine üye olarak hizmet

edebilecek bir duruma gelecek olursa, bunlardan daha fazla sayıda oyu alan aday, Önleme Alt Komitesine üye olarak hizmet sunacaktır. Aynı vatandaşlığa sahip adayların eşit sayıda oy almaları halinde, aşağıdaki usul uygulanacaktır: Bunlardan sadece biri vatandaşı bulunduğu Taraf Devletçe aday gösterilmiş olduğu takdirde, vatandaş olan o kişi Önleme Alt Komitesine üye olarak hizmet edecektir; Her iki aday da vatandaşı buldukları Taraf Devletçe aday gösterilmiş oldukları takdirde, bu vatandaşlardan hangisinin üye olacağını belirlemek için ayrı bir gizli oylama yapılacaktır; Her iki aday da vatandaşı bulunmadıkları Taraf Devletçe aday gösterilmiş oldukları takdirde, bu adaylardan hangisinin üye olacağını belirlemek için ayrı bir gizli oylama yapılacaktır.

Madde 8

Önleme Alt Komitesinin bir üyesi ölür ya da istifa eder ise, ya da herhangi bir sebeple görevlerini ifa edemeyecek hale gelirse, o üyeyi aday gösteren Taraf Devlet, çeşitli uzmanlık alanları arasında uygun bir denge sağlanması ihtiyacını dikkate alarak, (ve) Taraf Devletler çoğunluğunun onaylamasına tabi olmak kaydıyla, Madde 5'de düzenlenen niteliklere sahip ve aranan gerekleri karşılamaya ehil/ (yeterli) bir başka kişiyi, bir sonraki Taraf Devletler toplantısına dek hizmet görmek üzere, aday olarak gösterecektir. Taraf Devletlerin yarısı ya da daha fazlası, teklif edilen atamaya ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından bilgilendirilmelerinin ardından altı hafta içinde bu hususta olumsuz yanıt vermiş olmadıkça, söz konusu onay verilmiş addedilecektir.

Madde 10

Önleme Alt Komitesi kendi görevlerini iki yıllık bir süre için seçecektir. Bunlar yeniden seçilebilirler.

Önleme Alt Komitesi, kendi usul kurallarını hazırlayacaktır. Bu kurallar diğer hususların yanı sıra, şunları da düzenleyecektir: (a) Üyelerin yarısından bir fazlası toplanma yeter sayısı oluşturacaktır; Önleme Alt Komitesinin kararları (oylamada) hazır bulunan üyelerin çoğunluk oyu ile alınacaktır; (c) Önleme Alt Komitesi toplantıları kapalı olacaktır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Önleme Alt Komitesinin ilk toplantısını toplantıya çağıracaktır. Bu

ilk toplantıdan sonra Önleme Alt Komitesi kendi usul kurallarında öngörülen zamanlarda toplanacaktır. Önleme Alt Komitesi ve İşkenceye Karşı Komite kendi oturumlarını yılda en az bir kez eş zamanlı olarak yapacaktır.

BÖLÜM III. Önleme Alt Komitesinin Yetkisi

Madde 11

Önleme Alt Komitesi: (a) Madde 4'de anılan yerleri ziyaret edecek ve özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmasına ilişkin olarak Taraf Devletlere tavsiyelerde bulunacaktır; (b) Ulusal önleyici mekanizmalar bağlamında: (i) Gerekli olduğu zaman, bunların kurulmasında Taraf Devletlere danışmanlık yapacak ve yardım edecektir; (ii) Ulusal önleyici mekanizmalar ile, gerekli ise gizlilik/ (mahremiyet) ilkesine uygun olarak, doğrudan irtibatı/ (teması) sürdürecektir ve bunların kapasitelerini/ (yeterliliklerini) güçlendirmek amacıyla onlara eğitim ve teknik yardım önerecektir; (iii) Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirmek için gereken ihtiyaçların ve araçlarını (yöntemlerin) değerlendirilmesinde onlara danışmanlık yapacak ve yardım edecektir; (iv) İşkencenin ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezanın önlenmesinde ulusal önleyici mekanizmaların kapasite ve yetkisinin güçlendirilmesi amacıyla, Taraf Devletlere tavsiyelerde bulunacak ve tespitlerini/ (gözlemlerini) sunacaktır; (c) Genel olarak işkencenin önlenmesi için, Birleşmiş Milletlerin konuyla ilgili organları ve mekanizmalarıyla ve bunların yanı sıra, kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirmeye yönelik olarak çalışan/ (faaliyet gösteren) uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluşlar ve örgütler ile işbirliği yapacaktır.

Madde 12

Önleme Alt Komitesini, Madde 11'de düzenlenen yetkilerine uygun tasarrufla bulunmaya muktedir kılmak amacıyla, Taraf Devletler: Önleme Alt Komitesini kendi ülkelerine almayı (girmesini kabul etmeyi) ve bu

Protokol Madde 4'de tanımlanmış olan alıkonulma yerlerine girmesine izin vermeyi;

Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirmek amacıyla ihtiyaç duyulan hususları ve alınması gerekli önlemleri değerlendirmek üzere Önleme Alt Komitesi tarafından talep edilebilecek konuyla ilgili bütün bilgiyi sağlamayı; Önleme Alt Komitesi ile ulusal önleyici mekanizmalar arasındaki temasları/ (irtibat kurulmasını) teşvik etmeyi ve kolaylaştırmayı; Önleme Alt Komitesinin tavsiyelerini incelemeyi ve olası(mümkün) uygulama önlemleri hakkında Önleme Alt Komitesi ile diyaloga girmeyi; taahhüt ederler.

Madde 13

1. Önleme Alt Komitesi, Madde 11'de düzenlenen yetkilerinin gereklerini yerine getirmek amacıyla Taraf Devletlere yapacağı düzenli/(olağan) ziyaretlere ilişkin olarak, birincisi kura çekmek yoluyla belirlenecek olan, bir programı tespit edecektir.

2. Görüşmelerden/(istişarelerden) sonra, Önleme Alt Komitesi (ziyaret) programlarına ilişkin olarak, Taraf Devletlerin, gecikmeksizin, gerçekleştirilecek bu ziyaretler için gerekli pratik düzenlemeleri yapabilmelerine olanak tanımak amacıyla, Taraf Devletlere bildirimde bulunacaktır.

3. Ziyaretler, Önleme Alt Komitesinin en az iki üyesi tarafından yürütülecektir. Bu üyelere, ihtiyaç duyulduğu takdirde, bu Protokol ün kapsadığı alanlarda mesleki deneyime ve bilgiye sahip bulunan ve Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi ve Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi Uluslararası Merkezi tarafından getirilen öneriler temelinde hazırlanan bir uzmanlar isim listesi içinden seçilecek olan uzmanlar eşlik edebilecektir. Söz konusu isim listesinin hazırlanmasında, ilgili Taraf Devletler, en fazla beş ulusal uzman önereceklerdir. İlgili Taraf Devlet, belli bir uzmanın bu ziyarette yer almasına itirazda bulunabilir; böyle bir itiraz üzerine Önleme Alt Komitesi bir başka uzmanı önerecektir.

4. Önleme Alt Komitesi uygun/(gerekli) gördüğü takdirde, olağan(düzenli) bir ziyaretin ardından kısa bir izleme ziyareti yapmayı (da) teklif edebilir.

Madde 14

1. Önleme Alt Komitesini, yetkilerinin gereklerini yerine getirmeye muktedir kılmak amacıyla, bu Protokolün Taraf Devletler, Önleme Alt Komitesine: Madde 4'de tanımlanan alıkonulma yerlerinde özgürlüklerinden yoksun bırakılarak tutulan kişilerin sayısına ve bunun yanı sıra, alıkonulma yerlerinin sayısına ve nerede olduğuna dair bütün bilgiyi sınırsız şekilde edinebilmesini; Bu durumdaki kişilere yapılan muameleye ve bunun yanı sıra bu kişilerin alıkonulma koşullarına dair bütün bilgiyi sınırsız şekilde edinebilmesini; Aşağıdaki paragraf 2 hükmü saklı kalarak, bütün alıkonulma yerlerine ve bu yerlerin eklenti ve bölümlerine sınırsız şekilde girebilmesini; Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerle tanık/(bir başka kişi) olmaksızın şahsen/(bizzat) yahut gerekli görüldüğünde bir çevirmen bulundurarak ve ayrıca, Önleme Alt Komitesinin konuya ilişkin olarak bilgi sağlayabileceği kanaatine vardığı herhangi bir başka kişi ile, özel görüşme yapabilmeye olanağına sahip olmasını; Ziyaret etmek istediği yerleri ve görüşme yapmak istediği kişileri seçme/(belirleme) özgürlüğüne sahip olmasını; sağlamayı/(tanımayı) taahhüt ederler.

2. Kişilerin alıkonuldukları belli bir yerin ziyaret edilmesine karşı itiraz sadece, böyle bir ziyaretin gerçekleştirilmesini geçici olarak engelleyecek olan ve ziyaret edilecek yerde ulusal savunma, kamu emniyeti, doğal afet ya da düzenin ciddi biçimde bozulması gerekçelerine dayanan acil ve zorunlu sebepler bulunduğu ileri sürülerek yapılabilir. Bu gibi ilan edilmiş bir olağanüstü halin/(durumun) mevcudiyeti, bir ziyaretin yapılmasına itiraz etmenin bir gerekçesi olarak bir Taraf Devlet tarafından ileri sürülemeyecektir.

Madde 15

Hiçbir makam ya da (kamu) görevli(s)i, ister doğru ister yanlış olsun herhangi bir bilgiyi Önleme Alt Komitesine ve onun heyetlerine iletmış oldukları için herhangi bir kişiye ya da örgüte karşı herhangi bir yaptırım/(ceza) uygulanması emrini vermeyecek, yaptırım uygulamayacak, buna izin vermeyecek ya da tolerans göstermeyecektir ve böyle bir kişi ya da örgüt, başka herhangi bir şekilde (de) zarara maruz bırakılmayacaktır.

Madde 16

1. Önleme Alt Komitesi, tavsiyelerini ve tespitlerini gizlilik ilkesine tabi olarak Taraf Devlete ve eğer uygun ise, ulusal önleyici mekanizmaya iletacaktır.

2. Önleme Alt Komitesi raporunu, ilgili Taraf Devletin yorumlarıyla birlikte, o Taraf Devlet tarafından bunu yapmasının talep edildiği her zaman, yayınlacaktır. Eğer o Taraf Devlet söz konusu raporun bir bölümünü alenileştirirse, Önleme Alt Komitesi, o raporun tamamını ya da bir bölümünü yayınlatabilir. Bununla birlikte, ilgili kişinin açık rızası bulunmadıkça kişisel (kişiye özel) hiçbir bilgi yayınlanmayacaktır.

3. Önleme Alt Komitesi, faaliyetleri hakkındaki bir aleni yıllık raporu İşkenceye Karşı Komiteye sunacaktır. Taraf Devlet, Madde 12 ve 14 hükümleri uyarınca Önleme Alt Komitesi ile işbirliği yapmayı, yahut Önleme Alt Komitesinin tavsiyeleri ışığında durumu iyileştirecek önlemler almayı reddederse, Önleme Alt Komitesinin talebi üzerine İşkenceye Karşı Komite, bu Taraf Devlete görüşlerini sunma fırsatı/(olanağı) tanınmasının ardından, o konu hakkında bir kamuya açıklama/("a public statement") yapmaya yahut Önleme Alt Komitesinin raporunu yayınlanmaya üyelerinin çoğunluğu ile karar verebilir.

BÖLÜM IV. Ulusal Önleyici Mekanizmaları

Madde 17

Her Taraf Devlet, bu Protokol'ün yürürlüğe girmesinin yahut bu Protokolü onaylamasının ya da Protokole katılmasının ardından en geç bir yılda, ulusal düzeyde işkencenin önlenmesi için bir ya da daha fazla sayıda bağımsız ulusal önleyici mekanizmaları kuracak, görevlendirecek ya da (olanları) muhafaza edecektir/(koruyacaktır). Bu Protokol'ün hükümleriyle uygun nitelikte olmaları halinde, merkezî olmayan birimlerce kurulan mekanizmalar işbu Protokol'ün amaçları bakımından ulusal önleyici mekanizmalar olarak görevlendirilebilirler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, ulusal önleyici mekanizmaların görev/(işlev) yönünden bağımsızlığını ve bunun yanı sıra bunların personelinin bağımsızlığını güvence altına alacaklardır.

2. Taraf Devletler, ulusal önleyici mekanizmadaki uzmanların gereken yeterliliğe/(niteliklere/capabilities) ve mesleki bilgiye sahip bulunmalarını temin etmek üzere gerekli önlemleri alacaklardır. Taraf Devletler, (ulusal önleyici mekanizmaların kompozisyonunda) cinsiyet açısından dengeli bir dağılım olmasına ve ülkedeki etnik ve azınlık grupların uygun/(yeterli) şekilde temsil edilmesine çaba göstereceklerdir.

3. Taraf Devletler, ulusal önleyici mekanizmaların görev/(işlev) görebilmesi için gerekli kaynakları sağlamayı taahhüt ederler.

4. Ulusal önleyici mekanizmalar kurulurken, Taraf Devletler, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için ulusal kurumların statüsüne dair ilkelere gereken önemi vereceklerdir.

Madde 19

Ulusal önleyici mekanizmalara, bir asgari standart olarak: Madde 4'de tanımlandığı şekilde, alıkonulma yerlerinde özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yapılan muameleyi, eğer gerekiyorsa, bu kişilerin işkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya karşı korunmalarını güçlendirmek amacıyla, düzenli biçimde incelemeleri; Birleşmiş Milletlerin konuyla ilgili normlarını dikkate alarak, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yapılan muamelenin ve koşullarının iyileştirilmesi amacıyla ve işkence ve diğer zalimane, insanlıkdışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek amacıyla ilgili makamlara tavsiyelerde bulunmaları; Mevcut ya da tasarı halindeki mevzuata ilişkin olarak önerilerini ve tespitlerini (gözlemlerini) sunmaları, yetkisi tanınacaktır / (verilecektir).

Madde 20

Ulusal önleyici mekanizmaları yetkilerinin gereklerini yerine getirmeye muktedir kılmak amacıyla, bu Protokol'e Taraf Devletler, ulusal önleyici mekanizmalara:

(a) Madde 4'de tanımlanan alıkonulma yerlerinde özgürlüklerinden yoksun bırakılarak tutulan kişilerin sayısına ve bunun yanı sıra, alıkonulma yerlerinin sayısına ve nerede olduğuna dair bütün bilgiyi edinebilmesini;

(b) Bu durumdaki kişilere yapılan muameleye ve bunun yanı sıra bu kişilerin alıkonulma koşullarına dair bütün bilgiyi edinebilmesini;

(c) Bütün alıkonulma yerlerine ve bu yerlerin eklenti ve bölümlerine girebilmesini;

(d) Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerle, tanı/ (bir başka kişi) olmaksızın, şahsen/ (bizzat) yahut gerekli görüldüğünde bir çevirmen bulundurarak ve ayrıca, ulusal önleme mekanizmasının konuya ilişkin olarak bilgi sağlayabileceği kanaatine vardığı herhangi bir başka kişi ile, özel görüşme yapabilmeye olanağına sahip olmasını;

(e) Ziyaret etmek istediği yerleri ve görüşme yapmak istediği kişileri seçme/ (belirleme) özgürlüğüne sahip olmasını;

(f) Önleme Alt Komitesi ile temas/ (irtibat) halinde olma, ona bilgi iletme ve onunla görüşme hakkına sahip olmasını, sağlamayı/ (tanımayı) taahhüt ederler.

Madde 21

1. Hiçbir makam ya da (kamu) görevli(si), ister doğru ister yanlış olsun herhangi bir bilgiyi ulusal önleme mekanizmasına iletmış oldukları için herhangi bir kişiye ya da örgüte karşı herhangi bir yaptırım/ (ceza) uygulanması emrini vermeyecek, yaptırım uygulamayacak, buna izin vermeyecek ya da tolerans göstermeyecektir ve böyle bir kişi ya da örgüt, başka herhangi bir şekilde (de) zarara maruz bırakılmayacaktır.

2. Ulusal önleme mekanizması tarafından toplanan gizli/ (mahrem) bilgi, özel/ (saklı tutulacak) veri muamelesi görecektir. İlgili kişinin açık rızası bulunmadıkça kişisel (kişiye özel) hiçbir bilgi yayınlanmayacaktır.

Madde 22

İlgili Taraf Devletin yetkili makamları, ulusal önleme mekanizmasının tavsiyelerini inceleyecek ve olası/ (mümkün) uygulama önlemleri hakkında ulusal önleme mekanizması ile diyaloga girecektir.

Madde 23

Bu Protokole Taraf Devletler, ulusal önleme mekanizmalarının hazırlayacağı yıllık raporları yayınlamayı ve dağıtımını temin etmeyi taahhüt ederler.

BÖLÜM V. Beyan

Madde 24

1. Onaylama üzerine Taraf Devletler, bu Protokolün III. Bölümü yahut IV. Bölümü çerçevesindeki yükümlüklerini uygulamayı ertelediklerine dair bir beyanda bulunabilirler. 2. Bu erteleme, azami üç yıllık bir süre için geçerli olacaktır. Taraf Devletçe usulüne göre yapılan sunumların ardından ve Önleme Alt Komitesi ile istişarede bulunduktan sonra, İşkenceye Karşı Komite, söz konusu süreyi bir ek iki yıl için uzatabilir.

BÖLÜM VI. Mali Hükümler

Madde 25

1. Bu Protokolün uygulanmasında Önleme Alt Komitesinin yaptığı harcamalar Birleşmiş Milletler tarafından karşılanacaktır.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Önleme Alt Komitesinin bu Protokol çerçevesindeki görevlerini etkili biçimde yerine getirebilmesi için gereken personeli ve olanakları sağlayacaktır.

Madde 26

1. Bir Taraf Devlete yaptığı bir ziyaretin ardından Önleme Alt Komitesi tarafından verilen tavsiyelerin uygulanmasına ve bunun yanı sıra, ulusal önleme mekanizmalarının eğitim programlarına mali yardımda bulunmak üzere, Birleşmiş Milletlerin mali konulara ilişkin düzenlemeleri ve kuralları uyarınca yönetilecek olan bir Özel Fon, Genel Kurulun konuya ilişkin usullerine uygun olarak kurulacaktır.

2. Bu Özel Fon, Hükümetler, hükümetlerarası ve hükümetler dışı örgütler ve diğer özel ya da kamusal kuruluşlar tarafından yapılabilecek gönüllü katkılar yoluyla finanse edilebilir.

BÖLÜM VI. Son Hükümler

Madde 27

1. Bu Protokol, Sözleşmeyi imzalamış bulunan herhangi bir Devletin imzalamasına açıktır.

2. Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış ya da Sözleşmeye katılmış herhangi bir Devletin onaylamasına tabidir. Onaylama belgeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.

3. Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış ya da Sözleşmeye katılmış bulunan herhangi bir Devletin katılmasına açık olacaktır.

4. Katılma işlemi, bir katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesi ile işlerlik/ (yürürlük) kazanacaktır.

5. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Protokolü imzalamış ya da Protokol'e katılmış bulunan bütün Devletleri, her bir onay ya da katılma belgesinin depo edilmesi hususunda bilgilendirecektir.

Madde 28

1. Bu Protokol, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesinden sonra bu Protokolü onaylayan ya da bu Protokole katılan her bir Devlet bakımından, bu Protokol, kendi onay ya da katılma belgesini depo etmesi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 29

Bu Protokolün hükümleri, hiçbir sınırlama ya da istisna olmaksızın federal Devletlerin her bölgesinde uygulanacaktır.

Madde 30

Bu Protokole hiçbir çekince konulmayacaktır.

Madde 31

Bu Protokolün hükümleri, (kişilerin) alıkonulma yerlerinin ziyaret edilmesine ilişkin bir sistemi kurumsallaştıran herhangi bir bölgesel sözleşme çerçevesinde Taraf Devletlerin üstlendikleri yükümlülükleri etkilemeyecektir/(bertaraf etmeyecektir). Önleme Alt Komitesi ve bu tür bölgesel sözleşmeler çerçevesinde kurulan organlar aynı konulu mükerrer işlemlerden/(çift işlem yapılmasından) kaçınmak ve bu Protokolün amaçlarını

etkin şekilde iletirmek amacıyla, istişarede bulunma ve işbirliği yapma hususunda teşvik edilmektedirler.

Madde 32

Bu Protokolün hükümleri, 12 Ağustos 1949 tarihli dört adet Cenevre Sözleşmelerine ve bu Sözleşmelerin 8 Haziran 1977 tarihli Ek Protokollerine Taraf olan Devletlerin üstlendikleri yükümlülükleri; yahut herhangi bir Taraf Devletin kullanabileceği olduğu, uluslararası insancıl hukukun kapsamına girmeyen durumlarda, kişilerin alıkonuldukları yerleri ziyaret etmesi için Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'ne izin vermesi olanağını etkilemeyecektir/(bertaraf etmeyecektir).

Madde 33

1. Herhangi bir Taraf Devlet, yapılan işlem konusunda bu Protokole ve Sözleşmeye Taraf diğer Devletleri bilahare bilgilendirecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yazılı bir bildirimde bulunarak, bu Protokol ile bağlı bulunuşunu her zaman feshedebilir. Bu fesih, söz konusu bildirim Gen. Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra işlerlik/(yürürlük) kazanacaktır.

2. Böyle bir fesih, bu feshin yürürlüğe girmesi tarihinden önce vuku bulan herhangi bir tasarruf/ (eylem) ya da durum bakımından, yahut ilgili o Taraf Devlet hakkında Önleme Alt Komitesinin karara bağladığı ya da bağlayabilecek olduğu tasarruflar/(eylemler) bakımından Taraf Devletin bu Protokol çerçevesindeki yükümlülüklerinden sıyrılması/(kurtulması) sonucunu doğurmayacaktır ve söz konusu feshin yürürlüğe girmesi tarihinden önce Önleme Alt Komitesi tarafından halen/ (zaten) incelenmekte olan herhangi bir meselenin incelenmesinin sürdürülmesine herhangi bir biçimde hâl getirmeyecektir.

3. Taraf Devlet bakımından feshin yürürlük kazandığı tarihten sonra, Önleme Alt Komitesi. o Devlete ilişkin herhangi bir yeni meseleyi incelemeye başlamayacaktır.

Madde 34

Bu Protokole Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik teklifinde bulunabilir ve bu teklifi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verebilir. Genel Sekreter bunun üzerine, bu değişiklik teklifini, bu teklifin değerlendirilmesini

rilmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler konferansı toplanmasını isteyip istemedikleri hususunu bildirmelerine dair bir taleple birlikte, bu Protokole Taraf Devletlere iletilecektir. Bu ileti tarihinden itibaren dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin böyle bir konferansın toplanmasından yana olmaları halinde, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesinde bu konferansı toplayacaktır. Bu konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından kabul edilmek üzere bütün Taraf Devletlere sunulacaktır.

Bu Maddenin 1. paragrafı uyarınca kabul edilen bir değişiklik, bu Protokole Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildiği tarihte yürürlüğe girecektir.

Değişiklikler yürürlüğe girdiği zaman, bunlar, değişikliği kabul etmiş olan Taraf Devletler bakımından bağlayıcı olacaktır, diğer Taraf Devletler (ise), bu Protokolün hükümleri ve kabul etmiş oldukları daha önceki herhangi bir değişiklik ile bağlı kalmaya devam edeceklerdir.

Madde 35

Önleme Alt Komitesinin ve ulusal önleyici mekanizmaların üyeleri, görevlerini bağımsız şekilde ifa ede-

bilmeleri için gereken türde ayrıcalık ve muafiyetlere/ (bağışıklıklara) sahip olacaklardır. Önleme Alt Komitesinin üyeleri, 13 Şubat 1946 tarihli Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme Madde 23 hükümleri saklı kalmak kaydıyla, (anılan) o Sözleşmenin 22. Maddesinde belirtilen ayrıcalık ve muafiyetlere sahip olacaklardır.

Madde 36

Önleme Alt Komitesi üyeleri bir Taraf Devlete ziyarette buldukları zaman, işbu Protokolün hükümlerine ve amaçlarına, ve yararlanabilecekleri ayrıcalıklara ve bağışıklıklara/(muafiyetlere) hâtel gelmeksizin: (a) Ziyaret edilen Devletin yasalarına ve düzenlemelerine saygı göstereceklerdir; (b) Tarafsızlıklarıyla ve görevlerinin uluslararası niteliği ile uyumlu olmayan herhangi bir eylemden ya da faaliyetten kaçınacaklardır.

Madde 37

1. Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca dillerindeki metinleri eşit derecede geçerli olan bu Protokol, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Protokolün onaylı örneklerini bütün Devletlere iletilecektir.

HİÇ KİMSE İŞKENCEYE
VEYA İNSANLIK DIŞI YA DA
AŞAĞILAYICI MUAMELE VEYA
CEZAYA TABİ TUTULAMAZ.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve EŞitlik Kurumu
Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

[f /tihekkurumsal](https://www.facebook.com/tihekkurumsal)

[t /tihek_kurumsal](https://twitter.com/tihek_kurumsal)

[i /tihekkurumsal](https://www.instagram.com/tihekkurumsal)

[y /tihekkurumsal](https://www.youtube.com/tihekkurumsal)